

Prijevod i translatološka analiza pripovijetke "Dvanáctý" Kateřine Rudčenkove

Čorić, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:855341>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOST
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Laura Čorić

**Prijevod i translatoška analiza dijela pripovijetke
Kateřine Rudčenkove *Dvanáctý***

Diplomski rad

Mentorica: dr.sc. Katica Ivanković

Zagreb, 2023.

Sadržaj

1. Uvod-----	3
2. Život i djelo Kateřine Rudčenkove.....	4
2.1. Zbirka Noci, noci i pripovijetka Dvanáctý.....	4
3. O prevođenju	6
4. Prijevod dijela pripovijetke <i>Dvanáctý</i> -----	8
4.1. Tekst prijevoda-----	8
4.2. Tekst izvornika-----	17
5. Analiza prijevoda-----	26
5.1. Pripovjedačka perspektiva-----	26
5.2. Kulturološki kontekst-----	28
5.2.1. Antroponimi i toponimi-----	28
5.2.2. Izrazi na engleskom jeziku-----	31
5.3. Jezični problemi-----	31
5.3.1. Frazemi i ustaljeni izrazi-----	31
5.3.2. Govorni i razgovorni jezik-----	33
6. Zaključak-----	35
7. Popis literature-----	36
8. Sažetak-----	38

1. Uvod

Češka književnost ima bogatu povijest i vrlo je popularna u svijetu, pa tako i u Hrvatskoj. Svima su poznati veliki češki autori poput primjerice Milana Kundere, Karela Čapeka ili Jaroslava Haška, čija su djela dostupna posvuda i koja se rado i često prevode. No tijekom studija češkog jezika i književnosti studenti upoznaju i druge suvremene autore čija djela, barem u Hrvatskoj, još nisu pronašla put do čitatelja, a jedan od glavnih razloga je činjenica da se djela rijetko ili uopće ne prevode. Jedna takva autorica je i spisateljica Kateřina Rudčenková, koja je objavila nekoliko zbiraka poezije i pripovijedaka, kao i nekoliko drama. Na hrvatski je jezik zasad u cijelosti prevedena samo jedna pripovijetka iz zbirke *Noci, noci (Noći, noći, 2014.)*.

Tema ovog diplomskog rada je prijevod i translatoška analiza dijela pripovijetke Kateřine Rudčenkové *Dvanáctý*. U prvom dijelu rada predstaviti ćemo Kateřinu Rudčenkovu i njeno stvaralaštvo te pružiti kratak sadržaj pripovijetke koju prevodimo. Nakon toga slijedi poglavlje o samom procesu prevođenja u kojem ćemo istaknuti odlike dobrog prijevoda i naglasiti na što sve prevoditelj mora obratiti pažnju prilikom prevođenja književnoga djela. U poglavlju nakon toga nalazi se prijevod odabranog dijela pripovijetke *Dvanáctý* na hrvatski jezik te originalni tekst na češkom jeziku.

Nakon prevedenog teksta slijedi analiza prijevoda u sklopu koje ćemo na nekoliko razina prokomentirati tekst i navesti izazove s kojima smo se suočili tijekom prevođenja. Bit će riječi o pripovjedačkoj perspektivi, kulturološkom kontekstu, kao i o jezičnim problemima.

Specifičan stil pisanja Kateřine Rudčenkove, kao i način na koji pristupa temama koje obrađuje u svojim djelima, razlog su odabira njene pripovijetke za ovaj rad.

2. Život i djelo Kateřine Rudčenkove

Kateřina Rudčenková češka je pjesnikinja, prozna spisateljica i dramatičarka. Rođena je 12. travnja 1976. godine u Pragu. Završila je studij na Konzervatoriju Jaroslav Ježek i na Ekonomskom fakultetu u Pragu. Godine 1998. prvi puta objavljuje svoju poeziju u književnom časopisu *Literární noviny*, a nakon toga uslijedilo je objavljivanje pjesama, proznih djela, drama, fotografija i recenzija u raznim europskim časopisima i novinama, kao što su primjerice češki *Host*, *Intelektuál*, *Lidové noviny*, *Mladá fronta*, *Tvar*, *Welles*, *A2*, *Alternativa*, *Aluze*; austrijski *Dum*, *Manuskripte*, *Podium*; poljski *Pobocza*, talijanski *Semicerchio* i slično.

Do danas je objavila ukupno trinaest djela koja uključuju četiri zbirke poezije (*Ludwig*, 1999.; *Není nutné, abyste mě navštěvoval*, 2001.; *Popel a slast*, 2004.; *Chůze po dunách*, 2013.), tri prozna djela (zbirka pripovijedaka *Noci, noci*, 2004.; roman *Amáliina nehybnost*, 2021.; zbirka pripovijedaka *Tchyně nemá jazyk*, 2023.) i šest drama (*Frau in Blau*, 2004.; *Niekur*, 2006.; *Čas třešňového dýmu*, 2007.; *Zpacifikovaná*, 2009.; *Štvanice*, 2015.; *Příběhy z pohřbu aneb Povídej mi něco hezkého*, 2019.).

Riječ je o cijenjenoj autorici koja je za posljednju zbirku poezije, *Chůze po dunách*, 2014. osvojila prestižnu književnu nagradu Magnesia Litera, a istu je zbirku časopis *A2* uvrstio u češki književni kanon nakon 1989. godine. Za nagradu Magnesia Litera ponovno je nominirana 2022. godine za roman *Amáliina nehybnost*. Za taj roman nagrađena je i književnom nagradom tjednika *Reflex*. Dobitnica je i nagrade Huberta Burde za poeziju te nagrade publike za dramu *Niekur*. Sudjelovala je na mnogim europskim književnim festivalima, a njena su djela, ponajprije pjesme, prevedena na brojne jezike, između ostaloga na engleski, njemački, francuski, španjolski, talijanski, mađarski, švedski, rumunjski, slovenski, srpski i hrvatski.¹

Djela Kateřine Rudčenkove obilježena su melankoličnim tonom, motivima tjeskobnosti, prolaznosti života, nezajamčene budućnosti, nemogućnosti održavanja međuljudskih odnosa i tjelesnosti. Rudčenkova piše otvoreno i iskreno, fokusirajući se pritom na prikaz radnje kroz likove, to jest kroz njihove osjećaje i razmišljanja. Osim već navedenih motiva, važno je napomenuti i česte autobiografske motive koji doprinose autentičnosti djela. Stil pisanja vrlo je specifičan, što možemo vidjeti i na primjeru zbirke pripovijedaka *Noci, Noci* te konkretno na primjeru pripovijetke *Dvanáctý* čiji dio prevodimo u sklopu ovoga rada.

2.1. Zbirka *Noci, noci* i pripovijetka *Dvanáctý*

Zbirka *Noci, noci* (*Noći, noći*, 2004.) prozni je prvijenac Kateřine Rudčenkove koji se sastoji od ukupno sedam pripovijedaka: *Les*, *André*, *Sighetu Marmăției*, *Dvanáctý*, *André II*, *Lehkost* i *Poryv větru mi rozhazuje vlasy*. Riječ je o ciklusu pripovijedaka od kojih svaka može funkcionirati i zasebno, međutim povezuju ih likovi, prije svega glavni lik, Anna. Tekstovi pripovijedaka na prvi pogled doimaju se kao odlomci iz dnevnika ili reportaža, a radnju doživljavamo iz perspektive nekoliko pripovjedača koji se rapidno izmjenjuju. Ipak, možemo ustanoviti da je glavni pripovjedač upravo Anna, pjesnikinja, novinarka i strastvena fotografkinja koja čitateljima otvara dušu u prvom licu. Riječ je o djevojci koja zbog trauma iz djetinjstva

¹ <http://rudcenkova.freehostia.com/>

odраста u nesigurnu, ciničnu ženu koja traži svoje mjesto u svijetu, koja želi nadoknaditi izgubljeno, koja žudi za odobravanjem drugih ljudi, koja želi „biti dovoljna“. Zbog niskog samopouzdanja i straha od napuštanja, ne uspijeva se duboko emocionalno povezati s ljudima, no osjeća prazninu i bol koje pokušava zatomiti nalaženjem brojnih ljubavnika. Iako u zbirci upoznajemo mnogo drugih likova i njihove probleme, ovo je središnja tema pripovijetke Dvanáctý (Dvanaesti). Pripovijetka je podijeljena na ukupno pet cjelina u kojima je opisan određeni vremenski period. Tako u prvoj cjelini pratimo događaje u Nürnbergu, u drugoj cjelini saznajemo kako je Anna upoznala novog ljubavnika i kako su započeli vezu, u trećoj se tematizira njihov kompliciran odnos, u četvrtoj vidimo kako dolazi do raspada veze, a u posljednjoj pratimo Annu koja pokušava preboljeti ljubavnika i nastaviti sa životom. Slijedi kratak sažetak pripovijetke.

U ovoj pripovijetci Anna je na stipendiji u Nürnbergu za vrijeme koje živi u stanu nepodnošljive starije žene. Sve što želi je biti sama sa svojim mislima, slobodno vrijeme provodi istražujući Nürnberg i tražeći načine kako da izbjegne druge ljude. Tijekom stipendije upoznaje ljude iz raznih zemalja, s kojima ne komunicira mnogo i promatra ih po strani. U mislima joj je Dvanaesti, oženjeni muškarac koji je, pomalo neočekivano, postao njen dvanaesti ljubavnik. Iako na prvi pogled ni po čemu nije njen tip, Anna se zaljubljuje u njega i postaje opsjednuta idejom njihove zajedničke budućnosti. Međutim, istovremeno održava kontakt s još jednim ljubavnikom, Walterom, na kojeg gotovo zaboravlja jer je uvjeren da je veza s Dvanaestim konačno nešto dobro, nešto što će potrajati. Nakon stipendije vraća se kući u Češku i provodi vrijeme s Dvanaestim koji se, usprkos činjenici da voli Annu, ne može odlučiti između nje i svoje žene. Ipak shvaća da mu se ne isplati razoriti brak jer nije siguran da će veza s Annom funkcionirati na duge staze. Kad njegova žena sazna za prevaru, on prekida vezu s Annom i udaljava se od nje, iako mu nije svejedno. Anna je povrijeđena i ponovno se povezuje s nekoliko bivših ljubavnika. Bijesna i razočarana propašću veze, svađa se s Dvanaestim i njegovom ženom te ga uzaludno pokušava zaboraviti. Nakon nekoliko mjeseci, ponovno su u stanju razgovarati te se sastaju u kafiću, na mjestu gdje je njihova veza započela. Po posljednji put vode ljubav i Anna mu se odlučuje osvetiti za svu bol koju joj je nanio. Pripovijetka završava tako da Anna ozljeđuje Dvanaestoga nožem koji joj je jednom prilikom poklonio. Samo tako može biti sigurna da i on zaista osjeća bol.

3. O prevođenju

Iako se već u doba antike raspravljalo o tome što znači prevoditi i koja su obilježja kvalitetnoga prijevoda, tek se u drugoj polovici dvadesetoga stoljeća razvija znanstvena disciplina koja za cilj ima proučavanje procesa prevođenja (Pavlović, 2015: 13). Ne postoji jedinstvena definicija prevođenja, no mnogi teoretičari pokušali su na svoj način objasniti kako ga shvaćaju. U nastavku ćemo sažeti mišljenja nekolicine teoretičara, a posebno ćemo se usredotočiti na ideje koje je predstavio češki teoretičar Jiří Levý.

Hrvatski jezikoslovac Vladimir Ivir smatra da je prevođenje „pretvaranje poruke (misli, osjećaja, želje, naredbe) prethodno izražene jednim jezikom u jednakovrijednu poruku izraženu nekim drugim jezikom“ (Ivir, 1984:11). Definicije ostalih teoretičara otprilike su na istom tragu, tako je primjerice u Rječniku talijanskog jezika u izdanju Treccanija izraženo da prevoditi znači „prebaciti u neki drugi jezik, različit od izvornog, neki pismeni ili usmen tekst“ (prema Eco, 2006: 25). Umberto Eco (2006: 16) ponudio je možda i najobuhvatniju i najkonkretniju definiciju prevođenja: „Prevoditi znači razumjeti unutarnji sustav nekog jezika i strukturu nekog teksta danog u tom jeziku, i stvoriti dvojnika tekstualnog sustava, koji može kod čitatelja proizvesti slične učinke [...]“. Također tvrdi da, usprkos očekivanoj i nužnoj dozi ekvivalencije prijevoda prema izvornome tekstu, prijevod nikada ne može biti u potpunosti jednak originalu, već se uvijek radi o nečemu što je „otprilike isto“ (Eco, 2006:10).

Jiří Levý u svome djelu *Umjetnost prevođenja* posebnu pažnju pridaje književnom prevođenju. Navodi kako je za prevoditelje književnoga djela važno da u prijevodu koriste ekvivalente koji imaju što više zajedničkog s originalom (Levý, 1982:6). Međutim, postoje određeni koraci, to jest faze, koje bi prevoditelj morao slijediti kako bi stvorio kvalitetan prijevod.

Svaki je prevoditelj najprije čitatelj. Od presudne mu je važnosti razumjeti izvorni tekst koji prevodi. Tijekom čitanja, prevoditelj prepoznaje jezične i stilske posebnosti teksta te detektira sličnosti i razlike između jezika s kojeg prevodi i jezika na koji prevodi. Nakon toga slijedi faza interpretacije izvornoga teksta. Prevoditelj mora izvrsno poznavati oba jezika kojima se koristi prilikom procesa prevođenja kako bi što vjernije original približio čitatelju prijevoda, a sam prijevod s druge strane ne bi trebao u prevelikoj mjeri odskakati od onoga što je zamislio autor originala. Nakon što donese odluku o načinu na koji će prevesti tekst, za prevoditelja slijedi faza prestilizacije (preizražavanja) originala. Dobar prevoditelj pokušat će ostati što bliže tekstu izvornika, no zasigurno će prilikom prevođenja naići na određene prepreke. Budući da se jezici i kulture razlikuju, prevoditelj mora odlučiti na koji će način prijevod učiniti razumljivim i čitatelju istovremeno prenijeti odgovarajuću poruku. Ponekad nema nekog jednostavnog rješenja, pa je prevoditelj primoran koristiti ekvivalentne izraze koji značenjski ne odgovaraju nužno izvornome tekstu, no u kontekstu dobivaju traženo značenje.

U tom kontekstu do izražaja dolazi prevoditeljska sloboda. Prevoditelj sam odlučuje koji su elementi i u kolikoj mjeri bitni za razumijevanje djela te prema tome unosi u tekst određene promjene, a time ne prenosi samo odlike autorova stila, već i svoga. Prevođenje književnih djela za svakog prevoditelja predstavlja veliki izazov jer istovremeno na umu mora imati odlike

autorovog stila i kontekst djela te ciljanu publiku (usp. Levý, 1982: 35-66). O konkretnim tehnikama i mogućnostima prevođenja nešto ćemo više reći u poglavlju Analiza prijevoda.

4. Prijevod dijela pripovijetke *Dvanáctý*

4.1. Tekst prijevoda

DVANAESTI

I.

Nürnberg (Ružičaste vagine crnih princeza)

Čim je Anna ušla na vrata stana Frau N. u ulici Nietzschestraße, u koji se trebala smjestiti na mjesec dana tijekom trajanja svoje stipendije u Nürnbergu, čim je osjetila oštar miris ružinog ulja pomiješanog s težinom stare bapske odjeće, znoja, prljave vode iz cvijeća i nespretnog nastojanja ostarjelih ljudi da se posljednjim snagama barem nekako održe na životu, čim je čula indijsku glazbu koja je cijeli stan ispunjavala praznim, lažnim optimizmom, čim je opazila da se jedan kapak Frau N. spušta i istovremeno otkriva bjeloočnicu, Anni je odmah bilo jasno da na ovom mjestu neće izdržati više od pet minuta, tijekom kojih taman stigne pokupiti svoje kofere i izići kroz ta ista vrata. Odmah joj je bilo jasno i zašto se njena cimerica Katja spasila pobjegavši preko vikenda u rodnu Geru.

Kad je Frau N. navečer otišla u kino, osjetila je veliko olakšanje, odjednom je bilo tiho, imala je svoju sobu s foteljom, nakon šest sati putovanja više nije bila u svom gradu, u svojoj zemlji, na njega je mogla misliti samo izdaleka, pa se zatvorila u sobu i otvorila prozor kako bi provjetrila miris koji podsjeća na raspadanje i neispunjenost.

Sutradan sam, pokušavajući izbjeći Frau N., otišla u grad, odlučna ne vratiti se prije sumraka, iako je bilo zima i padala je kiša, a ja u ljetnoj odjeći, ništa osim ljetne odjeće nisam ponijela sa sobom, ali nipošto se nisam htjela vratiti u stan s tom mahnitom osobom, pa sam ušla u tramvaj i htjela sam se vozit od prve do zadnje stanice, ali tramvaji u Nürnbergu imaju najviše petnaest stanica u svakom smjeru i prijeđu grad za dvadeset minuta, pa sam odmah sišla kod parka Luitpoldhaina, gdje sam se smjestila na uzvišenom mjestu iznad prostranog proplanka, prigrizla odrezak koji sam ponijela iz Praga, gledala u dolinu gdje je padala kišica, još sam taj tjedan u dokumentacijskom centru o nacizmu vidjela snimke vojske koja je marširala ovim proplankom u Luitpoldhainu tijekom političkih skupova, koja je stajala pred govornikom Hitlerom tamo gdje se sad naganjaju psi, popodne sam stigla na zadnju stanicu drugog tramvaja koji je vozio u šumu i stao tik ispred ulaza u zoološki vrt, pa sam ušla, zasjalo je sunce i majmuni su se dugim rukama vješali po drveću, a tapir u Troppenhausu² stražnjicom je ušao u vodu, posjetitelji su bili uzbuđeni vidjeti ga kako se kupa, a on je s izrazom nezainteresiranog užitka u vodu ispustio

² Tropska kuća, nap. prev.

izmet veličine divovske bundeve koji je s veličanstvenom plemenitošću iskočilo na površinu, a gledatelji su istovremeno bili zadivljeni i zgroženi. Vratila sam se prerano, Frau N. već je doduše bila na odlasku, ali još je razgovarala sa susjedima na katu ispod, kad me vidjela, želja za šetnjom ju je napustila i utrčala je za mnom u stan, otvorila vino, donijela kazić u kuhinju i pustila - zaboga! - indijsku glazbu, a kad sam pucketala kostima u vratu, posjela me na stolčić i počela mi masirati vrat, onda mi je pričala o svojim pacijentima, čudno, pomislila sam da bi pacijent prije trebala biti ona, e, da, njeni roditelji imali su kćer, drugu kćer je zgazio kamion, onda brat, taj je pak umro iz čista mira, tek onda se rodila ona, majka ju je gledala kao reinkarnaciju mrtve sestre. Frau N. studirala je jezike i socijalni rad, živjela u Južnoj Americi, Meksiku, Nikaragvi, gdje se brinula o ljudima koji žive u slumovima ili pomagala u savjetovanju ljudi koji su svoje bližnje izgubili u ratu, šest je godina bila u braku s indijskim sikhom, tripud je bila trudna i pobacila je.

Hm, hm, slušala sam i o teškoj sudbini jednog njenog pacijenta, Brazilac koji je došo u Njemačku tijekom praznika zaljubio se u Njemicu i napravio joj dijete, sa sedam godina izgubio je oca i ni za čim nije čeznuo kao za djetetom, vjenčali su se, al žena je napravila groznu grešku i zaboravila mu reć da ima AIDS, rekla mu je da su lijekovi koji su bili doma na polici vitamini, dijete se rodilo pozitivno, kad je to saznao, iz zida je išćupao i kroz prozor na ulicu bacio sve elektrićne uređaje koje je doma našao, pa su ga odmah odveli u ludnicu. Žena sad tog luđaka želi izbacit, on ne želi ništa drugo nego biti sa svojim sinom. Laku noć.

Katja je navećer rekla da me jednostavno ne pušta doma samu, ovo je opasan grad, pa sam s njima svima otišla u disko, iako sam samo htjela biti sama i ići doma, mrzim zabave i veća okupljanja nepoznatih ljudi, sjedili smo u mraku na kožnatim kockama, crveni suton i fosforescentna paućina na zidovima, svi se zabavljaju, smiju, buka, žudim za samoćom, ali pokušavam to izdržati, nazdravljamo, nakon ćega Turćin Cem dnom svoje pivske boce naglo udara o grlo moje, to je stara fora koju sam prekasno skućila, pivo mi se već izljuje iz boce po ruci i preplavljuje cijeli stol. Ostali prijekorno gledaju, Talijan Alessandro se izdere : "Šta ti radiš? Jesi poludila?" Odem na zahod gdje cmizdrim pet minuta prije nego se smirim. Osjećam se kao štetoćina koja nije dobrodošla, vraćam se svim tim uspješnim stranim novinarima, ali previđam svoj ruksak pored stolca, ne osjećam tlo pod nogama, ravnoteža izgubljena, svom težinom tijela srušim se na stol pun ćaša, jedna od njih padne i vino se prolije Katiji po suknji. To bi bilo dosta za danas. Ti prijezirni pogledi, Grk Dmitrij kupuje Katji novo vino, obriše mi suze, pozdravim se, Katja malo uvrijećena, malo ravnodušna, uvjeravam ju da se ne ljutim na nju, ostavljam ih da skupa plešu i konaćno na zraku, poput strijele letim Nürnbergom prema doma, konaćno sama.

U Nürnbergu je opet do izražaja došla moja narav, vjećno bježanje, stajanje po strani, otraga iza nećijih leća, što se oćitovalo kao šutljivost, pasivnost, samoća. U životu, osobito na njegovom početku, priuštene su nam i servirane inicijacijske situacije, posebno kritićne, na koje se kasnije samo nadovezujemo i razvijamo ih. U jednom od pionirskih tabora javno sam zlostavljena. Iako

samo fizički, ne seksualno, ali u namjeri da me se ismije i ponizi, da me se kazni jer sam imala svoj prijezirni izraz lica.

I tako razmišljam samo o tome da me posjeti on.

„Kako djevojka poput tebe dođe do dvanaest ljubavnika?" pita onaj koji je dvanaesti. Ne znam, jednostavno sam se svaki put iskreno zaljubila, ali, uvijek iz nekog drugog razloga, nije bilo moguće nastaviti vezu. „Ja sam imao petnaest ljubavnica, ali to ćeš stići bez problema.“ U tami, tamo gdje vidi crveni vrh njegove cigarete, gađa ga maslacem.

"Ali svoju sam ženu uvjerio da je bila prva."

Nürnberg, Nürnberg, konferencija za novinare, kakvi su vaši dojmovi o Nürnbergu, prijem kod gradonačelnika, žderanje tankih kobasica, govori, dotjerani novinari, izleti po kraju, piknik izvan grada, masovno ispijanje piva, izleti u nürnbergski kafić, govor, govor, gubljenje vremena.

Frau N. dolazi na prijem kod gradonačelnika u blještavo zelenoj pletenoj haljini, ima taj bapski, trpkiri miris, vidim da joj se Katja i ostali smiju, a ako budem s njom, smijati će se i meni, pa joj se ne obraćam. "Sljedeći dan se praviš kao da ne postojim, šutiš kao zid, iako smo dan prije tako otvoreno razgovarale." Porekla sam to. Nemam snage.

Na zabavi smo kod arhitekta Jobsta. To je već drugi snob koji je po zanimanju arhitekt! Njegov veliki stan ima dva balkona. Jedan gleda na ulicu Meuschelstraße, drugi na veliko dvorište koje je više poput golemog parka okruženog kućama čiji prozori sjaje budeći u čovjeku želju da pogledom prodre kroz njihova stakla i upije tajne stanova iza njih. „Telescope", kaže Valetta, „it's everything you need to make your balcony complete!"³

„Zamislite", kaže Jobst pokazujući meni i Valetti jedan od prozora u lijevom bloku kuća, "tam prek puta živi žena s kojom sam prije deset godina živio u Švicarskoj. Naša veza trajala je godinu dana, onda nisam dugo ništa o njoj čuo dok se odjednom nije pojavila na suprotnom balkonu i rekla: „Hi!“ Živi tamo sa svojim mužem." „Nevjerojatno," Valetta i ja odmahujemo glavama, „takva slučajnost, gotovo kao stvarni život!"

Gosti se počinjati okupljati, Jobst ne sijeda i na balkon iznosi sve svijećnjake koje pronalazi u stanu, dok u zraku lebdi i jedan lampion, navodno ga je kupio u Češkoj, a stol je malo groblje. Na kraju je balkon prepun ljudi koji strahuju zbog njegove maksimalne nosivosti. „To ću ti reći sutra", kaže Jobst. „Možda mi nećeš reći." A tanki mjesec, koji se polako spušta iza kuća, nestaje i idući put se rađa novi. A što se događa sa starima? Jesu li negdje na smetlištu? Valetta mi objašnjava transformaciju i izmjenu koje se odvijaju u krug, ali njen američki engleski me zbunjuje, kimam glavom i na kraju se složimo da mrzimo kad kroz pukotine na stepenicama ili u balkonu možemo vidjeti duboko ispod sebe.

³ „Teleskop, to je sve što ti treba da balkon bude kompletan"; nap. prev

Dolazi ganska princeza Zita, odmah skreće pažnju na sebe, govori brzo, glasno, mnogo, pri govoru i čestom smijanju na očaravajuće lijepom čokoladnom licu otkriva ružičasti jezik i blještave zube.

Turčin Cem odmah poklekne i ostatak večeri i noći provede kraj nje u razgovoru u kojem si dodiruju koljena, prvo ga zagrlji dok priča, onda on učini isto, laska mu, on joj postavlja pitanja, ja ih fotkam.

Makedonka Mimóza pokušava privući pažnju Grka Dimitrija, ali on se prema njoj odnosi ravnodušno i prijateljski i svima priča vic o čovjeku koji nije mogao podnijeti seksualnu apstinenciju tijekom trudnoće svoje žene i silovao ju je neposredno prije poroda. Liječnik pogleda bebinu glavu nakon poroda i istrese se na njega: „Do you also want somebody to knock on your head like this?!“⁴

Očajnički neispunjena, Mimóza pribjegava ženskoj smicalici i sjedne preko puta k Talijanu Alessandru i stavlja svoje ruke oko njega, pogledavajući Dimitrija da vidi što će on na to reći.

Dmitrij razgovara s Katjom.

Jobst pušta glazbu iz filma Arizona Dream i krene rasprava o letećoj ribi. I o bazenu, koji je dolje u dvorištu. Nije velik, ali je dubok, pogodan za ronjenje. Doduše zaronit ćete, ali nećete izroniti.

Mimóza pribjegava drugoj smicalici, iskorištava Zitinu kratku odsutnost i sjedne pored Cema. Ja govorim tako malo da ću se, ako kojim slučajem nešto kažem, toga sjećati do kraja života.

Princeza pokušava laskati svima, „boje u tvojoj sobi oduzimaju dah“, kaže Valetti kad pregleda cijeli stan, a ova znalački kima glavom.

„Taj namještaj, mora da si ga sam dizajnirao“, osjećajno kaže Jobstu. "Ne, kupio sam ga u Ikea."

Mimóza, utučena jer Dimitrij i dalje razgovara s Katjom i Polkom Katarzynom, opet sjedne pored njega i, barem do kraja večeri, puši njegove cigarete, zavodeći ga svojim bijelim zapešćem.

Idem u kuhinju pojesti ostatak rajčica i mozzarelle. Neko vrijeme stojim na praznom balkonu i gledam u tamu velikog dvorišta, u bazen u kojem tiho pliva riba iz filma Arizona Dream. Nepoznati prozori i životi, to razumijem. Ali iza kojeg je prozora moj život?

Kad odem u kuhinju po još jedan zalogaj, pojavi se Alessandro. "Kolko imaš ljubavnika?", pita me jer je osjetio da su moji osobni odnosi jedina tema na koju reagiram. Dva. „Češka!" pljesne rukama nada mnom i prevrće očima. Još prekjučer sam mu objasnila situaciju. „Find a third one, please!“⁵ Ponavlja mi svoj savjet i oboje se vratimo među društvo.

⁴ „Želite li da i vas netko tako izudara po glavi?!“; nap. prev.

⁵ „Nađi trećeg, molim te!“; nap. prev.

Vrag mu ne da mira i nakon nekog vremena nastavlja: „To traje dva mjeseca i ti hoćeš da se on razvede?“ Prasne u glasan smijeh. „Waltera znaš bar sat vremena dulje nego Dvanaestog? Dva mjeseca i sat vremena?“

„I will write a book“, rekao je Alessandro. „Anna and her two billion problems. Sleep hard! Anna! What are you doing with your life!“

„These problems are good for experience“, kaže Cem. ⁶

„I on će doć tu zbog tebe, a šta će reć svojoj ženi, kam ide?“

„Ne znam, valjda k prijateljima.“

„Jasno. K prijateljima u Nürnbergu.“

Zita sad Cem u pokazuje svoje zlatno crne sjajne ruke. „Moja je koža vrlo osjetljiva na sunce i zato koristim ulje za djecu.“ Sjetim se svog brata koji živi u kišnom Hamburgu, ali kad se slučajno pojavi sunce, suočava se s dilemom treba li se sunčati ili ne. Sunčevo zračenje uzrokuje rak kože. Brat ne bi smio izlaziti na sunce. Istovremeno, sunce sprječava stvaranje stanica raka na unutarnjim organima. Kao rezultat neodlučnosti, boja kože mog brata blago je plavkasta.

Valetta navečer u American Houseu⁷ čita tekst svoje kazališne predstave o crnom bluesmanu. U jednoj sceni dva muškarca nakon vođenja ljubavi razgovaraju o tome kako zamišljaju žensko vođenje ljubavi.

Je li se Valetta ikada zaljubila u ženu? Frau N. se oglasi. "Je li homoseksualnost u Sjedinjenim državama javno prihvaćena?" „Ma kakvi“, kaže Valetta iskreno. "U mnogim je državama čak i ilegalna."

Dok u večernjim satima sjedimo na terasi restorana pod svjetlom šarenih žarulja, pitam Valettu vitkih ruku: „Kad pišeš, je li ti važnije pisati za sebe ili biti glas neke veće skupine?“ (Naravno, znam da govori u ime crnaca u Atlanti, ali kako će odgovoriti?) Valetta se izvuče. „Kad god počnem pisati o sebi, govorim u ime svih.“

Slijedeći dan idemo na piknik, sunčan je dan, Jobst nas vozi, pušta Galliana, pustila sam Katju da sjedne pored arhitekta i odostraga joj se smješkala u retrovizoru, obje smo se zabavljale jer smo se razumjele s Jobstom, Valetta i ja smo se otraga njihale u ritmu vožnje, bubnjeva i sadašnjosti. Valetta, njen uzdignuti vrat, uživanje u životu i mudrost kojom je zračilo njeno mirno lice, njena crna koža zbog koje mi se činilo da sam i sama tako crna, sa zanimanjem sam gledala svoje tamno sjajno tijelo.

Nisam ni razmišljala o tome da crne princeze osim ružičastih jezika, dlanova i stopala imaju i ružičaste vagine, samo se ti svijetli jezici i bijeli zubi na licu smatraju blagom.

Putuje s Alessandrom do Münchena. Odatle se Alessandro vozi vlakom do Dachaua, ona šeće gradom, a budući da pada kiša, obilazi sve ogromne münchenske crkve. Skriva se u njima.

⁶ „Napisat ću knjigu“, „Anna i njene dvije milijarde problema. Tvrdo spavaj! Anna! Šta radiš sa životom!“ „Ovi problemi su dobri za iskustvo“; nap. prev.

⁷ Misli se na Američko-njemački institut u Nürnbergu, tzv. Američku kuću.; nap. prev.

Kad je Dvanaesti prije pet godina bio u Münchenu, ispričao joj je kako je čekao vlak, do polaska mu je ostalo pet sati, na kolodvoru mu se obratio stariji, pristojno odjeveni muškarac, krenuli su razgovarat, čovjek ga je pozvao k sebi na juhu, živio je blizu, doma mu je skuha juhu, pa je upalio TV i počeo pokazivat koliko kanala ima na kabelskoj, čovječe, kaže Dvanaesti, čovjek si misli da nisam u životu vidio TV, rado bi malo odspavo, pa je na tepihu raspakiro vreću za spavanje, muškarac je otišao u kupaonu, izašao iz nje gol, sagnuo se k njemu, htio mu raširit vreću. Dvanaesti je u ruci imao nož, osjetio je da sve ide k vragu, vreću za spavanje je ostavio raširenu da bi se mogao braniti, usto se i zgrabio tipa za ramena, bacio ga u fotelju. Onda je spakiro stvari i izletio iz stana. Muškarac se grčio u fotelji.

Taj džepni nož, koji je imao sa sobom, a koji je kupio s prijateljem nakon što su tijekom putovanja po Francuskoj napadnuti i opljačkani na autocesti, poslije joj je poklonio.

I ja imam čitanje u Nürnbergu. Na kraju se oglasi jedan njemački pisac: „To je nevjerojatno zrelo poezija. Tko su vam uzori?“ Zatim me zamoli da na njemačkom pročitam pjesmu koju smatram najvažnijom. Pročitala sam *Hranični stín*⁸ i Barbara me pita - "Jeste li mislili na neku određenu zemlju?" „Ne," kažem. "Trudim se generalizirati osjećaje o svojoj zemlji i prikazati ih općenito, kao osjećaje o svakoj zemlji. Za vas bi to trebala biti vaša vlastita." Oglasi se Alasdair Gray – prvi i posljednji put - „Mislim da to ima veze s koncentracijskim logorom: zemlja iz koje naviru sapun i pepeo." „Drago mi je da to vidite tako, ali to je vaše shvaćanje.“ Iskreno rečeno, u pjesmi sam napisala sapun i pepeo jer nisam htjela napisati znoj, krv ni suze, da izbjegnem te kičaste simbole.

Jedino što želim je da me posjeti Dvanaesti. Nürnberg ga je prepun. Prvotno smo se Walter i ja dogovorili da će me posjetiti, samo što na njega nisam ni pomislila, pa sam mu napisala da moram biti sama, duhovno sam se s njim rastala. „Why do you treat me like this?“⁹ slao je tužne, čak i očajne SMS-ove. „Nisi jedini koji pati ", odgovorila mu je. Predložila je prekid. Predložio je da o tome popričaju poslije, kad se vrati. Ukratko, sad je Nürnberg pun Dvanaestog, na kaldrmama se, kad pada kiša, blista njegovo ime, fatamorgana nad starim gradom, kad udara sunce, zrcali se njegov monogram i tako dalje. Rijeka Pegnitz kruži među kratkim mostovima, pod vodom se nazire potopljeni bicikl, voda polako i neodlučno odnosi šareni buket koji se rastrga kod brane i raspadne se u vrtlogu, šareni snopovi lete nad vodom, tu je i lopta, voda je pritišće prema dnu i ponovno izbacuje na površinu, vrtlog ju ponovno vraća, promatram rijeku kako živi čudnovatim životom stvari i kako sve tu uz obalu podsjeća na Veneciju, kamo ćemo možda oputovati da zajedno upoznamo svijet. Za početak je dovoljna Njemačka. No, daj dođi, dođi! Da, obeća da će doći. Nürnberg je sad još šareniji i osjeća se kao da svakom ulicom već prolazi s njim.

Međutim, njegova žena razboli se dan prije planiranog polaska, pa mora pustiti povratnu kartu da propadne jer joj je cijelo vrijeme prije toga govorio da će biti doma, pa onda, eto, neće

⁸ Sjena na granici, misli se na pjesmu same autorice pripovijetke; nap. prev.

⁹ „Zašto si takva prema meni?“; nap. prev.

doć. „Sada je istina izašla na vidjelo", piše mu. "Bitna ti je tvoja žena, ne ja, meni se javljaš samo onda kad nisi s njom. „Krivo mi je da to misliš.“ Na kraju se dogovore da će ju ipak posjetit, samo tjedan dana kasnije. Vitak muškarac u sakou, praški novinar, izlazi na nürnbergskom peronu i ogleda se.

Walter je poslao poruku o svojoj boli, u svom kičastom stilu „pain is a lonely rider.“¹⁰ Kakav jahač? Bol je nepodnošljiva i s vremenom nestaje. Kud bi odjahala?

II.

Kiša je manja od vihora

U redakciju je prvi put ušla krajem veljače. Jiří je s njom obišao cijelu prostoriju i postupno ju upoznao sa svima. Baš u tim trenucima jedan je češki seksolog na radiju pojašnjavao: „*Motivacijske strukture koje upravljaju ljudskom seksualnošću postoje od pamtivijeka i imaju neizmjernu snagu.*“ Najviše joj se svidio Jan, kojem bi dala oko četrdeset, nježno se smiješi, kao da je takav cijele godine svaki dan. Krščanin je, živi izvan Praga i ima petero djece. „*Ova „instinktivna“ motivacijska energija, koju mnogi podcjenjuju, nesumnjivo osigurava nastavak postojanja čovječanstva na planeti...*“ Odmah će zaboraviti na mršavog i pomalo ukočenog muškarca s dugim vratom, koji liči na sve osim na muškarca koji će joj postati ljubavnik. Star je otprilike kao i ona i ima izraz lica samouvjerenih muškaraca kojima ona nikada nije bila zanimljiva jer nije imala razumijevanja za njihove ambicije i nije im se mogla diviti. Na to moram pripaziti, pomisli, mogao bi mi baciti klipove pod noge ili mi se rugati. „*...barem tako da narušava apsolutnu dominaciju ljudskog razuma i racionalnosti nad našom sudbinom.*“ Kontroliraj se, pomisli taj visoki muškarac. Navodno je pjesnikinja, to mu je zanimljivo. Ima divne bokove i svrsishodnu bradu, pomisli. Kontroliraj se, naređuje sam sebi. Ali ne može se kontrolirati. „*Vrlo mnogo seksualno motiviranih činova je nerazumno i nepromišljeno.*“ Htio sam razgovarati s tobom. Saznati tko si, pitati te sve o čemu razmišljaš. „*Seks je izvor vrlo snažnih emocionalnih poriva, pozitivnih i negativnih. Stoga to može biti motivacija i za budalasto pozitivne postupke i nerazumljivo nepromišljene ili čak osude vrijedne činove.*“ Nakon mjesec dana, prvi ju put pozove „na cugu“. Sjede zajedno u Caféu Zahrada i ona to shvati kao ugodnu razonodu.

Kad ju prvi put želi držati za ruku, odbije ga. Njoj se to čini beznačajnim. Nemam moralnih prepreka, ali smeta mi biti jedna od dvije, biti druga. Sljedećeg se dana za ručkom prime za ruke. Ona kaže: „Ali što razaramo?“ Dvanaesti: „Ono što gradimo.“

„To je neobično iskustvo", rekao je Dvanaesti kad je u Nürnbergu sjedio nasuprot mene za doručkom, „vidjeti te u pozadini meksičkog ponča koji visi na zidu." U tom stanu je dvadeset ponča koji vise sa zidova i s vrata, šezdeset tepiha, sto vezenih jastuka i trideset fotelja, a o

¹⁰ „bol je usamljeni jahač“; nap.prev.

bojama da i ne govorimo, splet objesnog neukusa. Ja te pak vidim u pozadini lišća kestena, stablo se naslanja na balkon, na tom smo balkonu sjedili jedno na drugome u jednoj fotelji od pruća i gledali kako se boje zalaska božanskom jasnoćom stapaju jedna u drugu. „Nisam ambiciozan, ti si ambiciozna,“ žuta u narančastu, pa u smeđu, ambicija podrazumijeva da iz jedne točke moraš doći do druge, ali za mene život nije kretanje iz jednog smjera u drugi, siva se stopi u ljubičastu, pa na kraju u plavu. "Moja si i ja želim biti samo tvoj.“ „Moj si.“

Slikar Balthus rekao je: „U prirodi se posvuda osjeti ruka koja je sve stvorila. Onaj tko to ignorira, obmanjuje sam sebe.“ Ali u ovom stanu osjeti se ruka lude žene čije je tijelo odbacilo dvoje djece kratko nakon začeća, ruka žene slijepe na boje i mirise i na normu odijevanja i ponašanja, ali upravo je ludilo na korak do nečega nadnaravnog. Ako ne počnem živjeti normalnim životom (ali što je to?), poludit ću ko ona i kapak će mi se kroz deset godina početi trzati dok potpuno ne padne, dok ne dotakne stol, tlo, podzemlje.

„Ništa nije nepovratno izgubljeno“, kaže Dvanaesti, vraćam se iz Nürnberga, on me pokupi na kolodvoru, doma je pokvaren bojler i kompjuter, sve je izgubljeno. pokvareno, "ali nije", uvjerio me kad je odvrnuo pipe u cijeloj kupaoni, na neko vrijeme je otišao i zatvorio se unutra, vratio se s vijesti da je bojler priključen na noćnu struju.

„Čitao sam članak talijanskog znanstvenika Um se rađa na mjesecini“, rekao je Dvanaesti, prema njegovim riječima, razvoj čovječanstva ovisi o inteligenciji, duhovitosti i osjećajnosti. Prema tim karakteristikama biramo partnera, a takve su onda i sljedeće generacije. „Dobro biram: tvoj humor, tvoja inteligencija i tvoja osjećajnost obaraju me s nogu. Ali i tvoj vrat.. Tvoje lice, tvoj trbuh, tvoj...“ „A šta je s tvojom ženom?“

Kraj je ožujka, na predstavi Nude Arts u kazalištu Alfred, u kojoj dva plesača kao životinje plaze po pozornici tijelima okrenutima u most, mislim na Dvanaestoga koji mi je tek prodro u misli, ali već zamišljam kako bi bilo fotkati ga kao akt u polumraku, fotkati njegovu vitku figuru samo malo osvjetljenu svjetlom žarulje, kako izgleda bez naočala, kako je probuditi se pored njega, kako je voditi ljubav s njim.

Jedan od likova u predstavi umre a žena viče: tko će se sada igrati sa mnom, uzaludno ga pokušavajući pridići. Proživljavam njenu samoću i obuzme me snažan osjećaj: s Dvanaestim moram doživjeti sve što je moguće, ne smijem ga izgubiti sada kad su sva vrata otvorena. Naša sadašnjost i naš identitet puni su plamena.

Htjela bih te fotkat. Pristaje. Ali htjela bih te fotkat golog. Tijelom mu prođu trnci. „, Priznat ću ti nešto. Niko mi to još nije reko. Bez teksta sam.“ Svojoj ženi je na sekretarici ostavio bogzna kakvu poruku, onda se osjećao prilično krivim, natjerao se da ne razmišlja o tome, „donio sam najbolju moguću odluku“, rekao je, prvi put nismo prohodali po trgu Hradčany, ali smo se zajedno vozili, popeli smo se stepenicama, ušli u stan u mraku, krajičkom oka i željno sam ga promatrala kako stoji u mojoj sobi, visok i svoj, kako pregledava kuhinju, već sam prije

zamišljala da će tu sjediti, na vratima smo stali jedno nasuprot drugog, stajali smo u mraku i tišini okruženi visokim štokovima, stavio je nogu na prag i ja sam stavila svoju, pa smo na pragu stajali oboje, po prvi puta potpuno sami bez svjedoka, muškarac i žena, i čvrsto smo se zagrlili. Te večeri nije postupno podizao pogled, već me gledao izravno i smireno. Rekla sam da se osjećam kao da starim, da ne znam ništa o svijetu, on je rekao da se tako osjeća pored mene. Preko noći skida naočale, a to je izraz intimnosti. Golotinja. Nakon vođenja ljubavi odlazi pušiti. Nakon orgazma osjeća se kao da je vidovit. Ganuta sam.

"Postoji netko koga volim više od svoje žene."

Što bi rekao Aurelije, ponašao se kao životinja, da se senzualno bacaš, bilo bi to licemjerno, suviše čedno, jer sutrašnji dan tako primamljivo miriše na propast. Zato te želim odmah i cijeloga i ne bojim se ničega. Osim toga da s tobom ne stignem proživjeti SVE.

Potpuno je glupo i kičasto, ali bez razmišljanja mu pritisnem cigaretu o nadlanicu - "jesi li perverznan?" - kao da je to samo jedna od mnogih beznačajnih tvrdnji koje ga ne iznenađuju, očito i on očekuje više od svega. „Želim biti s tobom do smrti“, kaže joj, "da se razumijemo: do moje smrti."

Ljubav, kao i uvijek, nužno s preprekama, udaljenost, drugi odnosi, druge žene, starenje, nemogućnost, samo nemogućnost.

„Kad bih fotkao stvari oko sebe“, rekao je, „razmišljao bih o tome kako ih fotkat, ali ih ne bih mogao zapamtiti.“ „Ja fotkam da zaustavim vrijeme, da sačuvam stvari koje se raspadaju u trenutnom stanju, samo u polumraku ili jarkom svjetlu, slučajnosti i organiziranoj geometriji, fotkam jer znam koliko je mizerno moje pamćenje, koje od mene skriva i ono što sam radila jučer navečer. I, konačno, fotkam kako bih mogla proučiti stvari i ljude na fotki i vidjeti ih u zaustavljenim pokretima i osvjetljenju.“

Kad smo odlazili s posla, na semaforu sam rukom zaklonila oči kako bih ga pogledala. Pogledali smo se, ozbiljno, životno ozbiljno. (Poanta: "u tom je trenutku bilo jako sunčano".) Nezaustavljiva sadašnjost, vječna glad za njom, želja da se ponovno uvjerimo u uzajamnost. Krivulja njegova vrata i njegovih leđa. Njegove ruke, žile na njima.

Više no što ga upijam pogledom, upijam njegov miris.

4.2. Text izvornika

DVANÁCTÝ

I.

Norimberk (Růžové vagíny černých princezen)

Sotva Anna vstoupila do dveří Frau N. na Nietzschestraße, v jejímž bytě měla být celý měsíc ubytovaná po dobu svého stipendia v Norimberku, sotva ucítila ostrý zápach růžového oleje, který v sobě nesl tíživost starého babského oblečení, potu, zkažené vody z kyttek a těžkopádně snahy stárnoucích zachytit se z posledních sil aspoň jedním drápem u života, sotva uslyšela indickou hudbu, která zaplňovala celý byt prázdným falešným optimismem, sotva zahlédla jedno oční víčko Frau N. poklesnout a v té samé chvíli odhalit bělmo, bylo Anně ihned jasné, že na tomto místě nevydrží déle než pět minut, v nichž akorát stihne posbírat svá zavazadla a vypakovat se s nimi těmi dveřmi zase ven. Hned ji také napadlo, proč se její spolubydlící Katja na víkend spasila útekem do rodné Gery.

Když Frau N. odešla večer do kina, výrazně se jí ulevilo, bylo rázem ticho, měla svůj pokoj s křeslem, byla po šesti hodinách cesty pryč ze svého města, ze své země, mohla na něj myslet jen zdálky, zavřela se tedy v pokoji a otevřela okno, aby vyvětrala ten pach připomínající rozklad a nenaplněnost.

Druhý den jsem se ve snaze vyhnout se společnosti Frau N. vydala do města, rozhodnuta nevrátit se před setměním, ačkoliv byla zima a pršelo, a já v letní oblečení, nic než letní oblečení jsem si s sebou nepřivezla, ale za nic jsem se nechtěla vrátit do bytu s tou zběsilou osobou, takže jsem nasedla do tramvaje a chtěla se vozit z konečné na konečnou, jenže tramvaje v Norimberku mají z jedné strany na druhou nanejvýš patnáct stanic a přešlapují město za dvacet minut, takže jsem hned vystoupila na Luitpoldhain, kde jsem se usadila v parku na vyvýšené místo nad rozlehlou plání, ukusovala řízek, kterež jsem vezla z Prahy, shlížela do údolí, kam jemně mrholilo, ještě ten týden jsem v dokumentačním centru o nacismu viděla záznamy, jak po této luitpoldhainské pláni pochodovala vojska při sjezdech říše, jak tu stála nastoupená před řečnicím Hitlerem, tam, kde se teď prohánějí psi, odpoledne jsem dojela na konečnou jiné tramvaje, ta vjela do lesa a skončila čumákem před vchodem do zoo, tak jsem vešla, vysvitlo slunce a opice se dlouhýma rukama zavěšovaly na stromy a tapír v Troppenhausu vlezl zadnicí do vody, návštěvníci se našponovali, že uvidí koupel tapíra a on s výrazem nezúčastněné rozkoše vytlačil do vody lejno velikosti obří tykve, která s majestátní noblesou vyskočila na hladinu a diváci vyjekli úžasem a odporem zároveň. Vrátila jsem se ještě moc brzy, Frau N. sice už byla na odchodu, ale ještě se o patro níž vybavovala se sousedy, jak mě uviděla, chuť na procházku ji opustila a vběhla do bytu za mnou, otevřela víno, přinesla do kuchyně kazet'ák a pustila - proboha! - indickou hudbu, a když jsem křupla kostma v krku, posadila mě na stoličku a začala mi krk masírovat, pak mi vyprávěla o svých pacientech, zvláštní, myslela jsem, že pacientem by měla být spíš ona, taky jo, jejím

rodičům se narodila dcera, druhou dceru přejel tirák, pak bratr, ten umřel zčistajasna, pak teprve s narodila ona, matka se na ni upnula jako na reinkarnaci mrtvé sestry. Frau N. vystudovala jazyky a sociál ní práce, žila v Jižní Americe, Mexiku, Nikaragui, kde se starala o lidi žijící ve slumech nebo pomáhala v poradně lidem, kteří přišli ve válce o své blízké, šest let byla vdaná za indického sikha, třikrát těhotná, a potratila.

Hm hm, vyslechla jsem si navrch ještě krušný osud jednoho z jejích pacientů, Brazilec, co přijel do Německa na prázdniny, zamiloval se a přived Němku do jinýho stavu, v sedmi přišel o otce a po ničem netoužil tak jako po dítěti, vzali se, jeho žena mu ale zlým nedopatřením zapomněla říct, že má aids, léky, které stály doma na polici, prohlásila za vitaminy, dítě se narodilo pozitivní, když to zjistil, vyrval ze zdi a vyházel z okna na ulici všechny elektrický spotřebiče, co doma našel, takže ho okamžitě odvezli do blázince. Žena Teď chce toho šílence vykopnout, on nechce nic než být se svým synem. Dobrou noc.

Katja večer řekla, že mě prostě samotnou jít domů nenechá, tohle že je nebezpečné město, šla jsem tedy mi všemi ještě na diskotéku, ačkoliv jsem netoužila po ničem jiném než být sama a jít domů, nenávidím večírky a větší shluky cizích lidí, usadili jsme se do tmy na kožené kostky, červené přitmi a fosforeskující pavučiny po zdech, všichni se baví, smějí, ten hluk, toužím po samotě, ale pokusím se to vydržet, připíjíme si, načež mi Turek Cem dnem své lahve s pivem prudce narazí do hrdla mé láhve to je starý žert, který mi ale dojde moc pozdě, už se mi pivo valí z flašky po ruce a zatopí celý stůl. Ostatní se dívají vyčítavě, Ital Alessandro vykřikne „Co děláš? Zbláznila ses?“ Odeberu se na záchod, kde pět minut brečím, než se uklidním. S pocitem tvora havěti, jenž není žádán, se vracím k těm všem zahraničním povedeným novinářům, přehlídnou však svůj batoh vedle židle, nezachytím nikde rovnou zemi pod nohama, balanc ztracen, vahou svého těla se zhrouťím na stůl plný sklenic, jedna z nich se svrhne a víno vychrstne Katje na sukni. Tak to už by snad pro dnešek stačilo. Ty pohrdačné pohledy, Řek Dmitrij koupí Katje nové víno, oře mi slzy, rozloučím se, Katja trochu dotčená, trochu netečná, ujistím ji, že nejsem uražena na ni, nechávám je společnému tanci a konečně na vzduchu, jako šipka letím Norimberkem domů, konečně sama.

V Norimberku se znovu vyjevila má věčně unikající povaha vždy stojící stranou, vzadu, za něčími zády, projevující se mlčenlivostí, pasivitou, samotou. V životě, především v jeho počátku, jsou nám dopřány a naservírované iniciační situace, zejména kritické, na které později už jen navazujeme a rozvíjíme je. Na jednom z pionýrských táborů jsem byla veřejně znásilněna. Sice jen tělesně, ne pohlavně, zato s významem zesměšňujícího ponížení, jako trest za to, že jsem měla ve tváři svůj pohrdlivý výraz.

A tak se v myšlenkách upínám jen k tomu, aby za mnou přijel on. „Jak dívka jako ty přijde k dvanácti mužům?“ ptá se ten, jenž je dvanáctým. Nevím, prostě jsem se vždy upřímně zamilovala, jenže pak v tom, pokaždé z jiného důvodu, nebylo možné pokračovat. Já měl patnáct

žen, ale to doženeš hravě." Do tmy, tam kde vidí červený bod jeho cigarety, po něm mrskne máslem. „Svou ženu jsem ale ujistil, že byla první."

Norimberk, Norimberk, tisková konference, jaké jsou vaše dojmy z Norimberku, recepce u starosty, požívání tenkých klobás, řeči, vyšňoření novináři, výlety po kraji, piknik za městem, mohutné popíjení piva, exkurze do norimberského plátku, řeči, řeči, marnění času.

Frau N. přijde na recepci ke starostovi v křiklavě zelených pletených šatech, čpí z ní ta babská štiplavá vůně, vidím, že se jí Katja i ostatní vysmívají, a když budu s ní, budou se vysmívat i mně, a tak se k ní ne hlásím. „Jako bys přede mě druhý den spustila závěs, zed', ačkoli jsme si den předtím tak otevřené povídaly." Zapřela jsem ji. Nejsem pevná.

Jsem na večírku u architekta Jobsta. To už je druhý snob povoláním architekt! Jeho velký byt má dva balkony. Jeden do ulice na Meuschelstraße, druhý do velkého dvora, který se spíše podobá rozlehlému parku obklopenému domy, v nichž svítí okna nabíjecí člověka touhou proniknout pohledem za jejich skla a vpít se do tajemství v bytech za nimi. „Telescope," řekne Valetta, it's everything you need to make your balcony complete!"

„Představte si," říká Jobst a ukazuje mně a Valettě jedno z oken v levém bloku domů, „támhle naproti bydlí žena, s níž jsem před deseti lety žil ve Švýcarsku. Náš vztah trval rok, pak jsem o ni dlouho neslyšel, až se najednou vynořila na protějším balkoně a řekla, Hi! Žije tam se svým mužem." „Neuvěřitelné," vrtíme s Valettou hlavou, „taková náhoda, skoro jako ze života!"

Začínají se scházet hosté, Jobst neposedí a snáší na balkon všechny svícný, které po bytě najde, až se ve vzduchu vznáší i jeden lampion, prý ho má z Čech, a ze stolu je malý hřbitov. Nakonec je balkon přeplněn lidmi a ti se strachují o jeho maximální nosnost. „To ti řeknu zítra," říká Jobst. „Možná mi to neřekneš." A ten tenký měsíc, co pomalu zapadá za domy, se ztrácí a příště se rodí nový. A co se děje s těmi starými? Ty jsou někde na smetišti? Valetta mi vysvětluje přerod a přeměnu probíhající v kruhu, její americká angličtina mě však mate, přikyvují, a nakonec se dohodneme, že nesnášíme, když skrz škvíry ve schodech nebo v balkoně vidíme hluboko pod sebe.

Přichází ghanská princezna Zita, okamžitě na sebe strhává pozornost, mluví rychle, nahlas, mnoho, při řeči a hojném smíchu odhaluje v uhrančivě krásné čokoládové tváři růžový jazyk a zálive zuby.

Turek Cem ji ihned podlehne a zbytek večera i noci tráví po jejím boku v rozhovoru, při němž se jeden druhého dotýkají koleny, poprvé ho při řeči ona vezme kolem ramen, podruhé totéž udělá on, ona mu lichotí, on se jí ptá, já je fotím.

Makedonka Mimóza se snaží upoutat pozornost Řeka Dimitrije, ten je k ní však lhostejně přátelský a vypráví všem vtíp o muži, který nevydržel sexuální abstinenci během těhotenství své

ženy a těsně před porodem ji znásilnil. Doktor se po porodu podívá na hlavu dítěte a oboří se na něj: "Do you also want somebody to knock on your head like this?!"

Mimóza, zoufalé nenaplněna, se uchyluje k ženské lsti, sedne si naproti k Italovi Alessandrovi a vezme ho kolem ramen, pokukujíc přitom na Dimitrije, co on na to.

Dmitrij se baví s Katjou. Jobst pouští hudbu z filmu Arizona Dream a debata se stočí k létající rybě. A k bazénu, který je dole na dvoře. Není sice velký, zato hluboký, vhodný k potápění. Sice se potopíte, ale už se nevynoříte.

Mimóza se uchyluje k druhé lsti, využívá Zitiny krátké nepřítomnosti a usedá vedle Cema. Já mluvím tak málo, že když už náhodou něco řeknu, pamatuju si to pak po zbytek svého života.

Princezna se snaží každému zalichotit, "barvy v tvém pokoji jsou prostě úchvatné, říká Valettě, když si prohlídne celý byt, a ta chápavě přikyvuje.

„Ten nábytek, to jsi navrhoval určitě sám", procítěně pronese k Jobstovi. „Ne, to jsem koupil v Ikee." Mimóza, zdrcená tím, že Dimitrij se i nadále baví s Katjou a Polkou Katarzynou, usedá zpátky vedle něho a alespoň po zbytek večera kouří jeho cigarety, svádějíc ho svým bílým zápěstím.

Jdu do kuchyně sníst zbytek rajčat a mozzarely. Chvilí postojím na prázdném balkoně a dívám se do tmy velkého dvora, kde se v bazénu tiše prohání ryba z Arizona Dream. Cizí okna i životy, tomu rozumím. Za kterým oknem je ale můj život?

Když si jdu do kuchyně pro další sousto, objeví se Alessandro. „Kolik že máš mužů?" zeptá se mě, protože vytušil, že mé osobní vztahy je jediné téma, na které reaguju. Dva. „Czech Republic!" spráskne nade mnou ruce a oči obrátí v sloup. Situaci jsem mu vylíčila už předevečirem. „Find a third one, please!" Zopakuje mi svou radu a oba se zase vrátíme mezi společnost.

Po chvíli mu to nedá a znovu naváže: „Trvá to dva měsíce a ty chceš, aby se rozvedl?" Propukne v hlasitý smích. „Znáš Waltera alespoň o hodinu déle než Dvanáctého? Dva měsíce a jednu hodinu?"

„I will write a book," prohlásil Alessandro. „Anna and her two billion problems. Sleep hard! Anna! What are you doing with your life!"

„These problems are good for experience," řekne Cem.

A on sem za tebou přijede, a co řekne své ženě, kam jede?"

„Nevím, asi za svými přáteli."

„Jasně. Za svými přáteli v Norimberku."

Zita zrovna ukazuje Cemovi své zlatočerné lesklé ruce. “Má kůže je velmi citlivá na slunce, a proto používám dětský olej.” To si vzpomenu na svého bratra, který je v deštivém Hamburku, ale když náhodou vyjde slunce, řeší dilema, zda se opalovat, nebo ne. Sluneční záření způsobuje rakovinu kůže. Bratr by na slunce chodit neměl. Slunce však zároveň zabraňuje tvorbě rakovinových buněk vnitřních orgánů. V důsledku nerozhodnosti je barva pleti mého bratra slabě namodralá

Valetta má večer v American House čtení ze své divadelní hry o černošském bluesmanovi. V jedné scéně se dva manželé poté, co se spolu pomilují, baví o tom, jak si představují, že se milují ženy,

Zdalipak se Valetta už někdy zamilovala do ženy? Frau N. se přihlásí. “Je homosexualita ve Státech přijímána otevřeně? Kdepak říká věcně Valetta. “v řadě států je dokonce nelegální.”

Když večer sedíme v zahradní restauraci pod světlem barevných žárovek, ptám se Valetty se stíhlými rukama „Když píšeš, je pro tebe důležitější psát za sebe, nebo promlouvat hlasem za nějakou širší skupinu?“ (Samozřejmě vím, že mluví za černochoy v Atlantě jakpak odpoví?) Valetta z toho vyvázne. “Kdykoliv začnu psát o sobě, mluvím tím rovnou za všechny.”

Jedeme další den na piknik, je slunečný den, veze nás Jobst, poušti Galliana, nechala jsem Katju sedět vede architekta a zezadu se na ni smála do zrcátka, obě pobavené, protože si s Jobstem rozuměli, my jsme se vzadu s Valettou pohupovaly do rytmu jízdy, bubnů a přítomnosti. Valetta, její vznešená šije a pobavenost ze života a moudrost, která vyzařovala z její spokojené tváře, její černá kůže, o které se mi zdálo, že jsem sama tak černá, a se zaujetím jsem si prohlížela své tmavé lesklé tělo.

Na to jsem ani nepomyslela, že černé princezny mají kromě růžového jazyka, dlani a chodidel růžové i vagíny, už jen ty světlé jazyky a bílé zuby se v tváři vyjímají jako poklad.

Jedou s Alessandrem do Mnichova. Alessandro se odtud vydá vlakem do Dachau, ona chodí po městě, a protože prší, obchází všechny ty ohromně mnichovské kostely. Schovává se v nich.

Když byl Dvanáctý před pěti lety v Mnichově, vyprávěl jí, jak tady čekal na vlak a do odjezdu mu zbývalo pět hodin, na nádraží ho oslovil starší slušně oblečený muž, dali se do řeči, muž ho pozval k sobě na polívku, bydlel nedaleko, doma mu uvařil, pak zapnul televizi a začal přepínat, kolik měl na kabelovce programů, ty jo, říká si Dvanáctý, on si myslí, že jsem v životě neviděl televizi, rád by se trochu prospal, tak si rozbalil na koberec spacák, muž odešel do koupelny, vyšel z ní nahej, přidřep si k němu, chtěl mu spacák rozepnout, Dvanáctý měl v ruce nůž, tušil, že jde do tuhého, spacák nechal rozepnutej, aby se mohl bránit, zvedl se a popadl chlapa za

ramena, mrštil s ním do křesla. Načež si spakoval věci a vypadl z bytu. Muž se nepřestával choulit v křesle.

Ten vystřelovací nůž, který měl s sebou a který si koupil s kamarádem poté, co byli jednou na své cestě po Francii u dálnice přepadeni a okradeni, ji později daroval.

I já mám v Norimberku čtení. Na konci se ozve jeden německý spisovatel - "Je to nebývale vyspělá poezie. Jaké máte vzory?" Nato mě požádá, abych báseň, kterou považuji za nejdůležitější, přečetla v němčině. Přečtu tedy Hraniční stín a Barbara se ptá - "Měla jste na mysli nějakou konkrétní zemi?" Ne," říkám. „Snažím se pocity své země zobecnit na zemi obecné, na každou zemi. Pro vás by to měla být vaše vlastní". Přihlásí se Alasdair Gray – jedinkrát a naposled - "Podle mé to souvisí s koncentračním táborem: zem, která čpí mýdlem a popelem." "Jsem ráda, že to vidíte zrovna takhle, ale to je vaše vysvětlení." Popravdě řečeno, napsala jsem do básně mýdlo a popel, protože jsem nechtěla napsat pot, krev ani slzy, abych se vyhnula těmto kýčovitým znamením.

Jediné, co si přeju, je, aby za mnou přijel Dvanáctý Norimberk je ho plný. Původně jsme se domluvili s Walterem, že za mnou přijede, jenomže na něj jsem neměla nejmenší pomyslení, a tak jsem mu napsala, že potřebuju být sama, duševně jsem se s ním rozešla. "Why do you treat me like this?" posílal smutné, ba zoufalé esemesky. Nejsi jediný, kdo trpí." odpověděla mu. Navrhla rozchod. Navrhnul, aby si o tom ještě promluvili později, až se vrátí. Teď je zkrátka Norimberk play Dvanáctého, dlažební kostky, když prší, se lesknou jeho jménem, fata morgána nad hradem. když pere slunce, zrcadlí jeho monogram a tak podobně. Řeka Pegnitz se kroutí mezi krátkými mosty, pod vodou probleskuje potopené kolo, voda pomalu a váhavě veze barevný puget, který je na jezu stržen a rozcupován ve viru, barevné chumly vyletí nad vodu, je tu i míč, voda ho stlačí ke dnu a znovu vymrští, vir ho zase vrátí, sleduju, jak si řeka žije divným životem věci a jak se tu všechno při břehu podobá Benátkám, kam spolu možná pojedeme, abychom svět poznávali spolu. Pro začátek postačí Německo. Tak tedy přijed', přijed'! Ano, slíbí, že přijede. Norimberk je tím ještě barevnější a jako by už každou ulici procházela po jeho boku. Jeho žena však onemocní den před plánovaným odjezdem, a tak musí nechat propadnout zpáteční lístek, protože ženě celou dobu předtím tvrdil, že bude sedět doma, a tak tedy nepřijede. „Teď se vyjevila pravda”, píše mu. „Důležitá je tvá žena, ne já, já jsem jen pro chvíle volna, kdy nejsi s ní”. „Mrzí mě, že to tak chápeš”. Nakonec se to zařídí tak, že za ní přeci jen přijede, jen o týden později. Vytáhlý muž v saku, pražský novinář, vystoupí na norimberský peron a rozhlídne se.

Walter poslal zprávu o své bolesti, v jeho kýčovitém stylu „pain is a lonely rider". Jakýpak jezdec? Bolest je nesnesitelná a po čase odeznívá. Kam by jezdila?

II.

Děšť je míň než smršť

Poprvé vstoupila do redakce na konci února. Jiří s ní obešel celou místnost a postupně ji všem představil. V rádiu přitom zrovna jeden český sexuolog vysvětloval: "Motivační struktury, které dirigují lidskou sexualitu, jsou evolučně prastaré a mají nesmírnou sílu." Nejvíce se jí zalíbí Jan, kterému tipuje tak čtyřicet, něžně se usmívá, tak jako pak celý rok každý den. Je to křesťan, žije za Prahou a má pět dětí. "Tato mnohými podceňovaná, pudová motivační energie nepochybně zabezpečuje další existenci lidstva na planetě..." Na toho hubeného a poněkud strnulého muže s dlouhým krkem, který vypadá na všechno, jen ne na muže, jenž se stane jejím milencem, rovnou zapomene. Je asi stejně starý jako ona a v tváři má výraz sebejistých mužů, kteří se o ni nikdy nezajímali, protože nesdílela pochopení pro jejich ctižádost a nedovedla je obdivovat.

Na toho si musím dát pozor, pomyslí si, mohl by mi házet klacky pod nohy nebo mě zesměšňovat. "...přinejmenším tak, že narušuje absolutní vládu lidského rozumu a racionality nad našim osudem." Ovládej se, pomyslí si ten vysoký muž. Prý je to básnička, to ho zaujme. Má nádherné boky a cílevědomou bradu, pomyslí si. Ovládej se, nařídí sám sobě. Ale neovládne se. "Velmi mnoho sexuálně motivovaných činů patří k tím nerozumným a málo uváženým". Chtěl jsem se s tebou bavit. Zjistit, kdo jsi, zeptat se tě na všechno, co si myslíš. "Sex je zdrojem velmi silných citových hnutí, a to těch pozitivních i negativních. Dovede být proto jak motivaci pošetile pozitivních konání, tak činů nepochopitelně neuvážených, nebo dokonce zavrženíhodných." Po měsíci ji poprvé pozve "na panáka". Sedí spolu v Café Zahrada a ona to bere jako příjemné rozptýlení.

Když poprvé chce, aby mu podala ruku, odmítne. Připadá jí to málo závažné. Morální zábrany nemám, vadí mi ale být jedna ze dvou, být druhá. Následující den u oběda se za ruce vezmou. Ona řekne: "Co ale boříme." Dvanáctý. „Co budujeme."

"Je to nevšední zážitek", řekl Dvanáctý, když seděl v Norimberku proti mně u snídaně, vidět tě na pozadí mexického ponča visícího na zdi." V tomhle bytě je dvacet ponč rozvěšených po zdech a po dveřích, šedesát kobereců, sto vyšívaných polštářů a třicet křesel, o barvách nemluvě, změř bujarého nevkusu. Já tě zas vidím v kulise kaštanových listů, strom se tu opírá o balkon, na tom balkoně jsme seděli na sobě v jednom proutěném křesle a pozorovali barvy západu vpíjející se jedna do druhé s božskou samozřejmostí, "nejsem ctižádostivý, ty jsi ctižádostivá," žlutá do oranžové, ta do hnědé, ctižádost předpokládá, že z jednoho bodu musíš dojít do druhého, pro mě ale život není pohybem odněkud někam, šedá se vpíje do fialové, ta nakonec do modré. "Jsi moje a já chci být jenom tvůj „Jsi můj,"

Mali Balthus řekl: V přírodě je všude cítit ruku. která to všechno stvořila. Kdo tohle ignoruje, klame sám sebe. V tomhle bytě je ale cítit ruku šílené ženy, jejíž tělo vyvrhlo dvě děti těsně po početí, ruku ženy slepé k barvám a pachům a k normě v oblékání i chování, ale právě jen šílenost se může nečekaným skokem přiblížit nadpozemskému. Jestli nezačnu žít normálním životem (co

to ale je?), zešílím jako ona a víčko mi během deseti let začne pocukávat, až klesne zcela, až se dotkne stolu, země, podzemí.

“Nic není nenávratně ztraceno”, oponuje mi Dvanáctý, vrátím se z Norimberku, vyzvedne mě na nádraží, doma je rozbitý bojler i počítač, všechno je ztraceno. rozbito, “ale není,” ujistil mě, když roztočil kohoutky v celé koupelně, na chvíli odešel a zavřel se tam, vrátil se se zprávou, že bojler jede na noční proud.

“Četl jsem článek italského vědce Mysl se rodí v mě měsíčním svitu”, řekl Dvanáctý, podle něj vývoj lidstva závisí na inteligenci, vtipu a citlivosti. Podle těchto vlastností si vybíráme partnera a podle toho pak taky vypadají následující generace. „Volím dobře: tvůj vtip, tvá inteligence i tvá citlivost mě strhují. Ovšem i tvá šíje. Tvoje tvář, tvé břicho, tvá...” “A co tvá žena?”

Je konec března, na představení Nude Arts v Alfrédovi, kde dva tanečníci lezou s těly obrácenými do mostu jako zvířata, myslím na Dvanáctého, který mi pronikl teprve do myšlenek, ale už se usazoval v představách, jaké by tyto fotit ho jako akt v šerosvitu, jeho vytáhlou postavu nasvícenou světlem žárovky jen trochu, jak asi vypadá bez brýlí, jaké je probouzet se vedle něho, jaké je milovat se s ním.

Pak jedna z postav ve hře zemře a žena volá: kdo si teď so mnou bude hrát, snažíc se ho marně nadzvednout. Prožívám její samotu a pojme mě silný pocit: musím prožít Dvanáctým vše, co bude možné, nesmím ho ztratit, teď když se všechno otevírá. Naše přítomnost a identita výrazně ožívá takovým vzplanutím.

Chtěla bych tě fotit. Souhlasí. Chtěla bych tě ale fotit nahýho. Jemu se po těle rozlije chvění. “Proč bych se nepřiznal. Mně tohle ještě nikdo neřek. Já jsem z toho úplně hotovej”. Svě ženě namluvil do záznamníku bůhvíjaký vzkaz, cítil se pak značně provinile, přinutil se na to nemyslet, “rozhodl jsem se, jak nejlíp jsem mohl”, řekl, na Hradčanský jsme se poprvé nerozešli, ale jeli společně, vyšli jsme po schodech, vstoupili do bytu potmě, po očku a lačně jsem se dívala, jak stojí v mém pokoji vysoký a svůj, jak si prohlíží kuchyň, představovala jsem si už drive, jak tu bude sedět, ve dveřích jsme se zarazili proti sobě, stanuli ve tmě a tichu zarámování vysokými futry, položil nohu na prah, položila jsem tam i svou, pak jsme na prahu stáli oba, poprvé úplně sami beze svědků, muž a žena, a pevně se objali. Jeho pohled toho večera se už nezvedal postupně, ale byl přímý a klidný. Řekla jsem, že si připadám, že stárnu, že nic neznám ze světa, on řekl, že si tak připadá vedle mě. Na noc si odkládá brýle a bezbrýlatost je výraz intimity. A nahota. Po milování odchází kouřit. Po orgasmu má pocit jasnozřivosti. U mě se dostavuje dojetí.

“Je tu někdo, koho miluju víc než svou ženu.”

Co by řekl Aurelius, že se chováš jak zvíře, že se smyslně vrháš, bylo by to jen pokrytecké, zbytečně cudné, vždyť zítřek tak vášně voní zánikem. Takže tě chci hned a celého a nemám strach. Jen z toho, že s tebou nestihnu prožít VŠECHNO.

Úplně hloupě a kýčovitě, ale bez rozmyslu mu přitisknu cigaretu na hřbet ruky. „ty jsi perverzní?“ jako by to bylo jen jedno z mnoha nepatrných zjištění, které ho nepřekvapuje, zřejmě i on čeká více než cokoli. „Chtěl bych s tebou být až do smrti,“ řekne jí, „teda abys rozuměla: do moji smrti.“

Láska jako vždy nutně s překážkami, vzdálenost, jiné vztahy, jiné ženy, stáří, jen nemožnost, samá nemožnost.

„Kdybych věci kolem sebe fotil,“ řekl, „myslel bych na to, jak je vyfotit, a nemohl bych si je ukládat do paměti“. To já fotím, abych zadržela čas, abych věci, jež se rozpadají, uchovala v dnešním stavu, jen v polotmě nebo v jasném světle, náhodnosti i uspořádané geometrii, fotím, protože vím o mizernosti své paměti, která mi zatajuje i to, co jsem dělala včera večer. A konečně fotím proto, abych si věci a lidi teprve na fotce prohlídla a uviděla je v jejich zastaveném pohybu a nasvícení.

Když jsme šli z práce, na semaforu jsem si zaclonila rukou oči, abych se na něj podívala. Zadívali jsme se na sebe, vážně, životně vážně. (Pound: “ta chvíle byla zalitá sluncem”.) Nezadržitelnost přítomnosti, věčná lačnost po ní, znovu se chtít ujistit o vzájemnosti. Křivka jeho krku a zad. Jeho ruce, žíly na nich.

Víc než pohledem ho vnímám čichem.

5. Analiza prijevoda

U ovome ćemo se poglavlju pozabaviti analizom prevedenog dijela pripovijetke. Najprije će biti govora o pripovjedačkoj perspektivi i izazovima na koje smo u tom kontekstu naišli u procesu prevođenja. Analiza pripovjedača u ovom radu temelji se na teorijama francuskoga teoretičara Gérarda Genettea i izraelske teoretičarke Shlomith Rimmon-Kenan.

Nakon toga slijedi analiza samoga teksta prijevoda koja je podijeljena na cjeline Kulturološki kontekst i Jezični problemi. Unutar prve cjeline fokusirat ćemo se na problematiku antroponima i toponima, izraza na engleskom jeziku te ostalih općih pojmova, navest ćemo postupke koje smo koristili prilikom njihovih prijevoda, obrazložiti naše odluke te ih popratiti konkretnim primjerima iz teksta.

U drugoj cjelini posvetit ćemo se frazemima i ustaljenim izrazima koje ćemo najprije teoretski opisati, a onda ćemo na primjerima iz teksta prikazati različite mogućnosti njihova prevođenja te ćemo obrazložiti naše odluke. Također ćemo raspravljati o govornom i razgovornom jeziku, a posebice o općечеškom supstandardu, čija se obilježja često pojavljuju u ovoj pripovijetci, a predstavljaju izazov za prevođenje jer se radi o jezičnim elementima specifičnima za češko govorno područje. Navest ćemo razne mogućnosti prevođenja istih na hrvatski te na primjerima prikazati naša rješenja.

5.1. Pripovjedačka perspektiva

Francuski književni teoretičar Gérard Genette predložio je i razradio tipologiju pripovjedača koja je danas općeprihvaćena. Pripovjedača naziva glasom, to jest onim koji u tekstu govori. Nužno je pripovjedača razlikovati od autora teksta jer „na unutartekstualnoj razini pripovjedač pripovijeda, na izvantekstualnoj razini pisac piše – i to je sve“ (prema Grdešić, 2015: 85-87). Prema Genetteu je pripovjedač, dakle, književni postupak kao i svaki drugi, a tip pripovjedača u tekstu moguće je utvrditi na temelju dvaju osnovnih kriterija: pripovjedne razine i opsega sudjelovanja u priči. Na temelju prvog kriterija, a prema modelu koji je predložila Rimmon-Kenan, pripovjedač može biti ekstradijegetički, intradijegetički i hipodijegetički. Ekstradijegetički pripovjedač je pripovjedač prve razine, intradijegetički je u pravilu jedan od likova u priči koji pripovijeda na hipodijegetičkoj razini, a ukoliko se u djelu javlja hipodijegetički pripovjedač, on pripovijeda na takozvanoj hipohipodijegetičkoj razini. Pripovjedač je uvijek na jednoj razini iznad događaja o kojima pripovijeda (Rimmon-Kenan, 2001, prema Grdešić, 2015: 94-95). S obzirom na drugi navedeni kriterij, pripovjedač može biti heterodijegetički (ne sudjeluje u priči, to jest nije jedan od likova) i homodijegetički (dio je priče, to jest jedan je od likova). Kao podvrsta homodijegetičkog pripovjedača navodi se takozvani autodijegetički pripovjedač koji pripovijeda vlastitu priču. Kombinirajući ta dva kriterija, Genette dolazi do četiri temeljna tipa pripovjedača. To su ekstradijegetički-heterodijegetički (s prve razine pripovijeda priču u kojoj ne sudjeluje), ekstradijegetički-homodijegetički (s prve razine pripovijeda priču u kojoj sudjeluje), intradijegetički-heterodijegetički (s druge razine pripovijeda priču u kojoj ne sudjeluje) i intradijegetički-homodijegetički (s druge razine pripovijeda priču u kojoj sudjeluje) (Genette, 1988, prema Grdešić, 2015: 96-97).

Osim ove podjele, pripovjedače je moguće razlikovati i prema licu u kojem pripovijedaju. Tako razlikujemo pripovjedača u trećem licu, koji je često sveznajući, ostavlja dojam objektivnosti i pouzdanosti te čitateljima daje informacije o prošlosti i budućnosti likova, opisujući pritom njihove misli i osjećaje. S druge strane, pripovjedač u prvom licu manje je pouzdan te čitatelje pokušava uvući u priču i uspostaviti komunikaciju s njima (Grdešić, 2015: 113-115).

Pripovijetka *Dvanáctý* napisana je, kako smo već ranije natuknuli, gotovo poput dnevnika. Priča je podijeljena na odlomke u kojima se izmjenjuju dva glavna pripovjedača. S obzirom na Genetteovu tipologiju, možemo zaključiti da se radi o ekstradijegetičkom-heterodijegetičkom pripovjedaču, koji se javlja odmah na početku pripovijetke u trećem licu te čitateljima daje ideju o mjestu i vremenu radnje te predstavlja glavnog lika, međutim ne sudjeluje u radnji. Već u sljedećem odlomku može se primijetiti prisutnost drugog pripovjedača, to jest glavnoga lika, Anne, koja u prvom licu pripovijeda o svom danu, o ljudima koje susreće i o svojim osjećajima. Može se reći da je Anna u ovome slučaju ekstradijegetički-homodijegetički, to jest autodijegetički pripovjedač, jer sudjeluje u priči i iz svoje perspektive prenosi čitateljima informacije koje smatra relevantnima. Dijelovi teksta u kojima pripovijeda Anna napisani su u dugim rečenicama često odvojenima tek zarezima, pa se stječe dojam da se sve odigrava brzo, kao da se radi o ležernom, neobaveznom razgovoru između lika i čitatelja. Takav način pisanja također podsjeća na tehniku automatskog pisanja, kojom se bez previše razmišljanja i kontrole bilježi svaka misao. Zbog toga na trenutke Annino pripovijedanje djeluje kaotično (usp. Riffard, 2017: 28).

Iako je većinom jasno koji pripovjedač pripovijeda, javljaju se trenuci u kojima se usred odlomka, koji izvorno pripovijeda Anna, ubacuje pripovjedač u trećem licu koji nadodaje informacije. Na prvi pogled, takav koncept za čitatelja, ali i prevoditelja može biti zbunjujući jer nam nije odmah sasvim jasno zašto je došlo do takve promjene perspektive. Prilikom prevođenja, najprije smo mislili da se radi o pogrešci, no ipak smo kasnije došli do zaključka da Anna nije nužno uvijek pouzdana pripovjedačica, to jest da čitateljima ne prenosi uvijek sve detalje, pa je sveznajući pripovjedač vjerojatno osjetio potrebu nadovezati se. Jedno takvo mjesto je sljedeće:

Původně jsme se domluvili s Walterem, že za mnou přijede, jenomže na něj jsem neměla nejmenší pomyšlení, a tak jsem mu napsala, že potřebuju být sama, duševně jsem se s ním rozešla. "Why do you treat me like this?" posílal smutné, ba zoufalé esemesky. „Nejsi jediný, kdo trpí." odpověděla mu. Navrhla rozchod. Navrhnul, aby si o tom ještě promluvili později, až se vrátí.¹¹

Kao što možemo vidjeti, zadnje četiri rečenice napisane su iz perspektive pripovjedača u trećem licu. Iako ovakva situacija u ovoj pripovijetci nije česta, zanimljiva je iz aspekta

¹¹ Prvotno smo se Walter i ja dogovorili da će me posjetiti, samo što na njega nisam ni pomislila, pa sam mu napisala da moram biti sama, duhovno sam se s njim rastala. „Why do you treat me like this?" slao je tužne, čak i očajne SMS-ove. „Nisi jedini koji pati", odgovorila mu je. Predložila je prekid. Predložio je da o tome popričaju poslije, kad se vrati.

percepcije glavnoga lika i pripovjedačke perspektive te zahtjeva dodatnu dozu koncentracije i opreznosti prilikom tumačenja i prevođenja djela.

5.2. Kulturološki kontekst

Prilikom prevođenja uvijek je važno voditi računa ne samo o jeziku s kojeg se prevodi i jeziku na koji se prevodi, već i o kulturi koja na njih neminovno utječe. U tom kontekstu Vladimir Ivir (1984:118) navodi da se činom prevođenja zapravo prevode kulture te ih se nastoji približiti. Prevoditelj mora razumjeti i dobro poznavati kulture te njihova obilježja pokušati u sklopu književnog djela koje prevodi na najbolji mogući način približiti čitatelju. Međutim, nemoguće je u potpunosti mehanički prebaciti tekst iz jednog jezika u drugi, to jest pretočiti jednu kulturu u drugu. Zadaća prevoditelja je pokušati zadržati važna kulturna obilježja izvornika te ih u prijevodu do određene mjere prilagoditi kulturi čitatelja, a tekst prijevoda istovremeno bude razumljiv. Iako se pri prevođenju ne mogu zadržati svi elementi originala, Levý (1982:111) navodi da usprkos tome prijevod kod čitatelja treba izazvati dojam, iluziju povijesne i nacionalne sredine.

Čitatelje nekog djela uvijek najviše zanimaju likovi, mjesto radnje, vrijeme radnje, dakle sve odrednice koje mu pomažu udubiti se u priču i uživati u njoj. Zbog toga je posebnu važnost potrebno pridati prevođenju vlastitih imena i ostaloga nazivlja. Budući da u sklopu ovoga rada analiziramo prijevod s češkoga na hrvatski, sljedeću cjelinu posvetit ćemo upravo antroponimima i toponimima te prikazati kako smo češke, njemačke i engleske nazive prilagodili u prijevodu.

5.2.1 Antroponimi i toponimi

Američki teoretičar Lawrence Venuti 1995. godine u teoriju prevođenja uveo je pojmove podomaćivanja (engl. *domestication*) i postranjivanja ili defamilijarizacije (engl. *foreignization*). Tim se pojmovima označavaju prijevodne strategije, od kojih prvu karakterizira nevidljivost prevoditelja i tečnost prijevoda, to jest prednost se daje razumljivosti teksta, a sva kulturna i jezična obilježja izvornoga teksta koja bi čitateljima prijevoda mogla biti nepoznata, zamjenjuju se obilježjima koja su čitateljima poznata. Druga strategija, koja se još naziva i strategijom otpora, kao rezultat ima rezistentan prijevod, što znači da se prevoditelj pridržava originalnog teksta i zadržava obilježja strane kulture. Prema Venutiju, rezistentan prijevod je poželjniji jer čitatelji u ciljnome jeziku doživljavaju kulturne razlike koje razdvajaju taj jezik od stranoga teksta, a prijevod sukladno tome postaje „mjesto na kojem se pojavljuje druga kultura, na kojem čitatelj na trenutak ugleda kulturu drugog“ (Venuti, 1995, prema Pavlović, 2015: 182-187).

Svaki puta kad se prevoditelj susretne s vlastitim imenima ili drugim nazivima, mora sam donijeti odluku kako će im pristupiti, to jest hoće li ih podomaćiti ili ipak koristiti strategiju postranjivanja. Kad je riječ o imenima likova, u prijevodu pripovijetke *Dvanáctý* odlučili smo se za strategiju postranjivanja, to jest sve antroponime ostavili smo u prijevodu onako kako stoje i u izvornom tekstu.

Budući da se radnja prevedenoga dijela pripovijetke većim dijelom odigrava u Nürnbergu, na stipendiji na kojoj sudjeluju ljudi sa svih strana svijeta, većina likova nema samo vlastito ime, nego se uz pojedino ime pojavljuje i apozicija koja nam govori iz koje zemlje dolazi pojedini lik. Tako se pojavljuju Talijan Alessandro, Turčin Cem, Grk Dimitrij itd. Imena glavnog lika, Anne, te njene cimerice Katje opće su poznata imena i utoliko ne predstavljaju problem za čitatelja. Sva su imena, uz iznimku Frau N., prilagođena pravilima o sklonidbi imenica u hrvatskom jeziku. Imena također nemaju dodatno semantičko značenje, već je riječ o uobičajenim imenima koje bi čitatelj mogao očekivati s obzirom na navedenu nacionalnost likova. Iz istoga smo razloga zadržali i izvorni način zapisivanja imena. Iako postoji mogućnost da ne znaju svi čitatelji ispravno pročitati imena poput Jiří ili Cem, ta činjenica nije presudna za razumijevanje cjelokupnog djela. Isto vrijedi i za Anninog ljubavnika Dvanaestog, kojemu je to ime nadjenuto jer je njen dvanaesti po redu ljubavnik, što se objašnjava u tekstu. Tek slučajno saznajemo njegovo pravo ime, koje se spominje samo jednom: *Nejvíc se jí zalíbí Jan, kterému tipuje tak čtyřicet, něžně se usmívá, tak jako pak celý rok každý den.*¹²

Frau N., ime starice u čijem stanu Anna boravi za vrijeme stipendije također smo ostavili u izvornom obliku u kojem se pojavljuje u tekstu. Riječ *Frau* dolazi iz njemačkoga jezika te se na hrvatski prevodi riječju *žena* ili, u ovom kontekstu, *gospođa*. Budući da se radi o vrlo poznatoj njemačkoj riječi, odlučili smo je ostaviti u ovome obliku, s jedne strane kako bismo u prijevodu ostali što vjerniji originalu i ideji autorice, a s druge strane kako bismo dodatno naglasili mjesto i kontekst radnje. Tako je već u prvoj rečenici jasno da se nalazimo u stanu stare Njemice u jednoj ulici u Nürnbergu.

Slična je situacija i s toponimima, nazive raznih lokacija koje se u pripovijetci spominju nismo imali potrebe prevoditi, međutim djelomično smo ih prilagodili hrvatskome jeziku kako bismo čitateljima olakšali razumijevanje teksta. Koristili smo se pritom dodavanjem, a u nekim slučajevima i opisnim prijevodom, postupcima koji se koriste za prevođenje elemenata kulture. Opisni prijevod označava objašnjenje kojim se ukratko definira ili obrazlaže neka kulturna referenca iz izvornoga teksta. Moguće je to objašnjenje ostaviti u zagradi direktno u tekstu ili ga pak navesti u obliku fusnote. Time možemo čitatelju dodatno pojasniti određene specifične pojmove. Postupak dodavanja vrlo je sličan, no riječ je o kraćem objašnjenju koje se uklapa u tekst, najčešće kao imenica u apoziciji. Opisni prijevod često može biti nezgrapnan i uvijek se postavlja pitanje je li zaista potreban, pogotovo kad je riječ o tekstu književnoga djela. S druge strane, dodavanje predstavlja elegantnije rješenje te se time ne remeti proces čitanja (usp. Pavlović, 2015: 78-80). U prijevodu pripovijetke *Dvanáctý* smatrali smo potrebnim iskoristiti oba postupka.

Ponovno ovdje valja naglasiti važnost mjesta radnje. Kao što je već navedeno, mjesto radnje u prevedenom dijelu pripovijetke većim je dijelom Nürnberg, a nešto manjim dijelom Prag. Spominju se brojne lokacije, imena ulica, dijelovi grada. Budući da su nazivi mjesta u Nürnbergu navedeni na njemačkom jeziku, ostavili smo ih u tom obliku te smo postupkom dodavanja objasnili o čemu se radi. Isto smo napravili i za lokalitete u Pragu:

¹² *Najviše joj se svidio Jan, kojem bi dala oko četrdeset, nježno se smiješi, kao da je takav cijele godine svaki dan.*

Tekst izvornika	Prijevod
<i>Sotva Anna vstoupila do dveří Frau N. na Nietzschestraße, v jejímž bytě měla být celý měsíc ubytovaná po dobu svého stipendia v Norimberku, [...]</i>	<i>Čim je Anna ušla na vrata stana Frau N. u ulici Nietzschestraße, u koji se trebala smjestiti na mjesec dana tijekom trajanja svoje stipendije u Nürnbergu, [...]</i>
<i>[...] jenže tramvaje v Norimberku mají z jedné strany na druhou nanejvýš patnáct stanic a přešlapují město za dvacet minut, takže jsem hned vystoupila na Luitpoldhain, [...]</i>	<i>[...]ali tramvaji u Nürnbergu imaju najviše petnaest stanica u svakom smjeru i prijeđu grad za dvadeset minuta, pa sam odmah sišla kod parka Luitpoldhaina, [...]</i>
<i>Je konec března, na představení Nude Arts v Alfrédovi, kde dva tanečníci lezou s těly obrácenými do mostu jako zvířata, myslím na Dvanáctého, [...]</i>	<i>Kraj je ožujka, na predstavi Nude Arts u kazalištu Alfred, u kojoj dva plesača kao životinje plaze po pozornici tijelima okrenutima u most, mislim na Dvanaestoga [...]</i>

U tablici je navedeno nekoliko primjera u kojima možemo vidjeti da smo precizirali o čemu se točno radi kao bi čitatelji mogli prepoznati nazive konkretnih mjesta radnje. Ova i ostala mjesta, poput imena, nemaju posebno semantičko značenje pa ih nismo doslovno prevodili. Osim navedenih primjera, koje je bilo jednostavno prilagoditi i uklopiti, želimo naglasiti i dvije lokacije koje smo odlučili dodatno objasniti koristeći opisni prijevod. Riječ je o toponimima Troppenhaus i American House, koji se u izvornome tekstu pojavljuju u ovim oblicima te smo ih stoga takvima i zadržali, međutim odlučili smo u fusnoti obrazložiti da se u prvom slučaju radi o Tropskoj kući, paviljonu u sklopu zoološkog vrta. Iako je vjerojatno iz konteksta jasno o čemu se radi, ipak smo htjeli navesti neku vrstu objašnjenja, budući da smo unutar teksta ovu imenicu samo prilagodili hrvatskome jeziku. U drugome slučaju situacija je malo složenija i valja obratiti pažnju na cijelu radnju. Jedan od likova, Amerikanka Valetta, ima čitanje u tzv. American Houseu. Kako smo pojasnili u fusnoti, riječ je o američko-njemačkom institutu u Nürnbergu koji se na njemačkom naziva još i *Amerikahaus*, to jest *Američka kuća*. Iako je moguće i bez ovoga objašnjenja pratiti radnju, odlučili smo ga navesti jer prilikom prevođenja nismo bili sasvim sigurni o čemu je riječ te smo taj pojam odlučili istražiti. Rezultate istraživanja odlučili smo potom ukratko prikazati i čitateljima kako bismo im dali dodatni kontekst i otklonili eventualne nedoumice.

Osim svega navedenog, u pripovijetci se spominju i poznate ličnosti, francuski umjetnik Balthus te rimski car i filozof Marko Aurelije, a aludira se i na poznati film *Arizona Dream* te na pjesmu same autorice, *Hraniční stín*, čiji smo naslov u tekstu prijevoda ostavili u originalu, te ponudili prijevod naslova u fusnoti, napominjući čitateljima taj autobiografski moment.

5.2.2. Izrazi na engleskom jeziku

Već smo nekoliko puta naveli da se radnja većinom odvija za vrijeme Annina boravka u Nürnbergu gdje upoznaje kolege iz raznih zemalja. Budući da su morali naći način kako će komunicirati, odabrali su engleski jezik, koji svi razumiju i koji koriste na dnevnoj bazi, kako je vidjeti iz teksta. U skladu s time, na nekoliko se mjesta u tekstu pojavljuju rečenice, to jest sintagme na engleskom jeziku, u trenucima kad nam Anna prenosi izvještaje ili poruke likova.

Smatramo da je Rudčenkova ostavila ove izraze u tekstu upravo kako bi autentično prikazala radnju, pa smo stoga i mi odlučili izraze u pitanju u prijevodu ostaviti u istom obliku. Engleski je svjetski jezik i iako je većina ljudi u stanju bez problema razumjeti napisano, odlučili smo se ponovno u fusnoti ponuditi prijevod tih izraza. S jedne strane, tu smo odluku donijeli zbog količine engleskog unutar prevedenog dijela pripovijetke. Ipak se radi o prijevodu na hrvatski jezik i stoga smatramo da smo dužni ponuditi rješenje. S druge strane, htjeli smo osigurati da apsolutno svatko tko želi pročitati ovaj prijevod u potpunosti shvati napisano i da se još više uživi u radnju.

5.3. Jezični problemi

Jezik je komunikacijski sustav pomoću kojeg je moguće prenositi i pohranjivati razne informacije. Svaki je jezik različit i po nečemu poseban. U procesu prevođenja, prevoditelj mora konstantno imati na umu izvorni i ciljni jezik te poznavati njihove mogućnosti. U sklopu našega prijevoda i ovoga rada, najprije smo morali uočiti posebnosti češkoga jezika, a zatim odlučiti kako ih najbolje prenijeti u hrvatski jezik. U ovome dijelu fokusirat ćemo se na dvije cjeline koje smatramo zanimljivima i koje su nam prilikom prevođenja predstavljale najveći izazov. Riječ je o frazemima i ustaljenim izrazima te o govornom i razgovornom jeziku.

5.3.1. Frazemi i ustaljeni izrazi

U Hrvatskom frazeološkom rječniku frazemi su definirani kao „ustaljene sveze riječi koje se upotrebljavaju u gotovu obliku, a ne stvaraju se u tijeku govornoga procesa, i kod kojih je bar jedna sastavnica promijenila značenje, tako da značenje frazema ne odgovara zbroju značenja njegovih sastavnica“ (Menac, Fink-Arsovski, Venturin 2003, 6). Frazemi su sastavni dio svakoga jezika i upotrebljavaju se svakodnevno, u svim sferama života, a da toga često nismo ni svjesni. Frazemi se u različitim jezicima mogu izraziti na različite načine, a ponekad se radi i o izrazima specifičnima za određeno zemljopisno područje ili kulturu. Prilikom prevođenja, cilj je uvijek pokušati pronaći izraz, to jest frazem, koji je najbliži izvornome frazemu. Kad se u izvornome tekstu prepozna frazem, važno je njegov ekvivalent navesti u pravilnom obliku. Iako bi idealno bilo frazeme prevoditi frazemima, ponekad to jednostavno nije moguće jer u ciljnom jeziku traženi izraz ne postoji. U takvim slučajevima potrebno je prenijeti značenje, a opet pokušati ostati što bliže originalu.

U pripovijetci Dvanáctý nailazimo na mnoge frazeme od kojih smo većinu pokušali prevesti ekvivalentnim hrvatskim frazemima. Slijedi nekoliko primjera u kojima je takav pristup bio moguć.

a) Većina sastavnica frazema u izvornom jeziku jednaka je onima u ciljnom jeziku:

zčistajasna (moguće pisanje i : *z čista jasna*) – *iz čista mira*

jako šipka letím – poput strijele letim

mohl by mi házet klacky pod nohy – mogao bi mi baciti klipove pod noge

U ovim primjerima možemo vidjeti da se razlikuju u eventualno jednoj sastavnici, ali u potpunosti odgovaraju značenjem.

b) Nekoliko se sastavnica razlikuje, no oblik frazema ostaje isti:

když se všechno otevírá – kad su sva vrata otvorena

to mu nedá – vrag mu ne da mira

jako bys přede mě spustila zed’ – šutiš kao zid

U ovom slučaju uočavamo nekoliko sastavnica koje su nadodane u hrvatskome jeziku, a nema ih u češkom ili obrnuto, ali značenjem se podudaraju.

U navedenim je primjerima bilo moguće na hrvatskom pronaći izraze koji su donekle ekvivalentni češkim izrazima. No postoje i situacije u kojima to nije moguće, pa smo se u kontekstu prijevoda pripovijetke Dvanáctý poslužili i sličnim frazama, to jest izrazima, kao i parafraziranjem, kako bismo mogli prenijeti izvornu zamisao.

U rečenici *Jako bys přede mě druhý den spustila závěs, zed’, ačkoli jsme si den předtím tak otevřené povídaly.*“ primjećujemo na početku izraz *jako bys přede mě spustila závěs, zed’*. Doslovno bismo ga mogli prevesti kao „*kao da si pred mene spustila zavjesu, zid*“, međutim nismo pronašli hrvatski frazem koji bi u potpunosti odgovarao tom značenju. Prvotno smo prvi dio htjeli nadoknaditi frazomom *spustiti zavjesu na nešto*, međutim nakon pogleda u rječnik ispostavilo se da taj frazem ne odražava u potpunosti traženo značenje. Zbog toga smo taj dio rečenice parafrazirali izrazom „*praviš se kao da ne postojim*“, a sastavnicu *zid* uklopili smo u gore već navedeni frazem. Razmišljali smo i o potpunom izbacivanju riječi *zavjesa* kako bi nam ostao samo frazem, no ipak smo htjeli pojačati značenje i time dočarati osjećaje lika.

U izvornome tekstu pojavila su se i dva frazema napisana po pravilima općečeškog supstandarda, o kojem će biti riječi kasnije. Prvi se nalazi u dijelu rečenice *zamiloval se a přived Němku do jinýho stavu*. U hrvatskom postoji frazem *biti u drugom stanju*, pa smo ga možda i mogli uklopiti u ovu rečenicu, međutim zbog korištenja nestandardnog oblika jezika, odlučili smo se taj frazem prevesti izrazom *napraviti nekome dijete*, pa tako ovaj dio rečenice glasi *zaljubio se u Njemicu i napravio joj dijete*.

Drugi frazem u pitanju je *být/bejt (úplně) hotový/hotovej (s něčím/z něčeho)* koji, kao i prethodno navedeni frazem ima varijantu na standardnom i razgovornom jeziku, a u češkom ima primarno značenje *být fyzicky, nervově vyčerpán* što se može prevesti kao *biti fizički, psihički*

iscrpljen; biti na rubu živaca. Međutim, smatramo da ovakvo rješenje nije najprikladnije s obzirom na kontekst u kojem se frazem u tekstu pojavljuje. Izgovara ga Annin ljubavnik koji je iznenađen ili čak šokiran njenim prijedlogom da ga fotografira golog. Zbog toga smo se najprije odlučili taj frazem parafrazirati, pa je rečenica *Já jsem z toho úplně hotovej* glasila *Šokirala si me*. No ipak smo pokušali pronaći frazem koji bi barem približno pokrio traženo značenje, pa nam je na pamet pao frazem *izbaciti (bacati) koga iz cipela*, a onda i frazem *ostati (biti) bez riječi/ teksta*. Odlučili smo se za potonji jer je kraći i smatramo da odgovara kontekstu. Tako rečenica u prijevodu glasi jednostavno *Bez teksta sam*.

5.3.2. Govorni i razgovorni jezik

U Češkoj se javlja jedinstvena jezična situacija jer češki jezik objedinjuje dvije središnje jezične formacije – književni jezik i općečeški jezik, a oboje se temelje na srednjočeškoj dijalektalnoj osnovici (Ribarova i Ribarova, 2015: 447). Književni češki jezik ima pisanu i govornu varijantu. Pisana varijanta je kodificirana, a u govornoj (hovorová čeština) se pojavljuju izrazi koji su, doduše, i dalje dio norme, no nisu nužno kodificirani. Na književni jezik snažno utječe neknjiževna forma, općečeški to jest razgovorni jezik ili *obecná čeština*. Riječ je o intradijalektu koji se najčešće koristi u neslužbenim situacijama, u svakodnevnoj, privatnoj komunikaciji. Ribarova i Ribarova (2015: 448) navode da se općečeški supstandard od književnoga jezika razlikuje na svim razinama, dakle na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj. Ta se varijanta jezika vrlo često može naći u književnim tekstovima, a počela se u njima učestalo koristiti u šezdesetim godinama dvadesetog stoljeća (usp. Krčmová, 2017).

Upravo zbog činjenice da se ovaj oblik jezika u tolikoj mjeri razlikuje od standarda, njegovo prevođenje predstavlja veliki izazov za prevoditelja. Budući da u hrvatskom ne postoji slična jezična varijanta, prevoditelj se mora snaći i odlučiti kako će ju najbolje prevesti, a da čitatelju suptilno ukaže na razlike između te varijante i književnoga jezika. Postoje tri moguća rješenja za prijevod općečeškog supstandarda. Prvo je rješenje prevođenje korištenjem jednog od hrvatskih dijalekata, međutim nijedan dijalekt nije ekvivalentan češkome razgovornom jeziku, a osim toga, postoji mogućnost da zbog dijalekta tekst ne bude razumljiv. U Hrvatskoj postoji mnogo dijalekata, a prevoditelj će se vrlo vjerojatno odlučiti za svoj, čime se obraća samo ograničenom broju čitatelja. S druge strane, kako bi izbjegao moguće nedoumice, prevoditelj se može odlučiti za korištenje standardnog hrvatskog jezika. Međutim, time se svjesno odmiče od stila izvornoga teksta te ne uspijeva prenijeti sve kulturološke i druge pojedinosti. Ova se mogućnost predlaže u slučajevima kad prevoditelj ne nalazi bolje rješenje. Treća, ujedno i najbolja mogućnost prevođenja razgovornog češkog jezika jest pomoću razgovornog hrvatskog jezika. To znači da se u prijevodu koriste izrazi koji su velikom dijelu čitatelja razumljivi, a dijelovi teksta u kojima se pojavljuje razgovorni jezik prilagođavaju se na svim jezičnim razinama.

U pripovijetci *Dvanáctý* možemo uočiti obilježja govornog i razgovornog jezika koja se većinom javljaju u dijalozima ili se koriste kako bi se dodatno naglasila određena situacija. U većini slučajeva u ovome smo prijevodu pokušali na neki način čitateljima dati do znanja da se radi o razgovornoj formi. To smo postigli u najvećoj mjeri izostavljanjem glasova te kraćenjem

samoglasnika, pa tako, primjerice, umjesto oblika *ali, reći, doći, spakirao, skuhao, tamo preko, koliko* koristimo *al, reć, doć, spakiro, skuho, tam prek, kolko*. U nekim slučajevima koristili smo eliptične rečenice kako bismo dijalog prikazali prirodnijim (*Jesi poludila?; Ti si perverzan?*) Ovakav pristup bio je najjednostavnije rješenje, a nešto teže bilo je prilagoditi prijevod na leksičkoj razini. I ovdje smo koristili općepoznate razgovorne izraze, žargonizme i kolokvijalizme poput *skužiti, tip, doma, muž, žena, cuga, kompjuter, fotkat*. Naišli smo na problem s izrazima *tiráč i spacák* koji su u češkom dio govornog jezika, a označavaju kamion i vreću za spavanje. Budući da u hrvatskom nismo uspjeli naći ekvivalentne izraze na leksičkoj razini, preveli smo ih kako je navedeno, ali smo prijevod prilagodili tako da smo izmijenili riječi koje se nalaze u istoj rečenici. Tako smo dio *druhou dceru přejel tirák* preveli kao *drugu kćer je zgazio kamion*. Ovdje smo, dakle, umjesto standardne riječi *pregaziti* iskoristili riječ *zgaziti*. U drugom primjeru koristili smo već navedeno izostavljanje glasova, pa smo dio *ty jo, říká si Dvanáctý, on si myslí, že jsem v životě neviděl televizi, rád by se trochu prospal, tak si rozbalil na koberec spacák, muž odešel do koupelny, vyšel z ni nahej, přidřep si k němu, chtěl mu spacák rozepnout*, preveli na sljedeći način: *čovječe, kaže Dvanaesti, čovjek si misli da nisam u životu vidio TV, rado bi malo odspavo, pa je na tepihu raspakiro vreću za spavanje, muškarac je otišo u kupaonu, izašo iz nje gol, sagnuo se k njemu, htio mu raširit vreću*. Na sličan smo način pokušali prilagoditi sve rečenice u kojima se na nekoj od jezičnih razina pojavljuju izrazi iz govornog i razgovornog češkog jezika.

6. Zaključak

U ovome radu predstavljen je prijevod dijela pripovijetke Dvanáctý suvremene češke spisateljice Kateřine Rudčenkove te njegova translatološka analiza. U prvome dijelu rada bilo je riječi o autorici pripovijetke te o njenom književnom stvaralaštvu, nakon čega je konkretno i detaljno predstavljena zbirka pripovijedaka Noci, noci te pripovijetka Dvanáctý čiji je dio odabran za prijevod na hrvatski jezik.

Nakon upoznavanja s autoricom i djelom, unutar cjeline O prevođenju izloženo je nekoliko najvažnijih mišljenja književnih teoretičara o procesu i značaju prevođenja, pri čemu je posebna pozornost pridana češkom teoretičaru Jiříju Levyju.

Sljedeći je praktični dio diplomskoga rada, u sklopu kojeg je predstavljen prijevod odabranog dijela pripovijetke Dvanáctý s češkom na hrvatski jezik. Izvorni tekst na češkom jeziku moguće je pronaći odmah iza prijevoda.

Najopsežnija cjelina rada, teoretski dio u sklopu kojega je provedena analiza prijevoda, podijeljena je u nekoliko manjih cjelina u kojima se detaljno raspravlja o problemima koji su se pojavili prilikom prevođenja. U dijelu o pripovjedačkoj perspektivi na temelju tipologije pripovjedača koju je razvio francuski teoretičar Gérard Genette pokušava se analizirati pripovjedača u prevedenoj pripovijetci. U cjelini Kulturološki kontekst fokus je usmjeren na problematiku antroponima i toponima te izraza na engleskom jeziku. Navode se prevoditeljski postupci koji su korišteni, isti se obrazlažu te se uz njih navode odgovarajući primjeri.

U cjelini Jezični problemi opisani su izazovi koji su se pojavili na jezičnoj razini. Najprije se opisuju frazemi i ustaljeni izrazi te mogućnosti njihova prijevoda, a onda se pobliže opisuje i za Češku specifična varijanta jezika, takozvani općečeški supstandard. I u sklopu ove cjeline navedeni su primjeri iz izvornoga teksta i prijevoda koji su detaljno razrađeni.

Kroz cijeli rad ističe se važnost prevoditelja i njegova odgovornost da čitateljima na najbolji mogući način prenese poruku koju im je namijenio autor izvornoga teksta. To je vrlo često težak zadatak, koji od prevoditelja zahtjeva izvrsno poznavanje izvornoga i ciljnoga jezika kao i kultura s kojima su usko vezani. Kako bi stekao potrebno znanje, dobar prevoditelj disciplinirano će i marljivo istraživati i učiti te će uvijek naći načina da stvori kvalitetan prijevod.

7. Popis literature

7.1.Primarna literatura

Rudčenková, Kateřina. 2004. Noci, noci. Prag: Torst.

7.2.Sekundarna literatura

Čermák, F. (ur.) 1994.: Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné: A-P. Prag: Academia.

Čermák, F. (ur.) 1994.: Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy slovesné: R-Ž. Prag: Academia.

Čermák, F. (ur.) 1998. Slovník české frazeologie a idiomatiky: výrazy neslovesné. Prag: Academia.

Eco, Umberto. 2006. Otrprilike isto : iskustva prevođenja. Zagreb: Algoritam.

Forko, Josipa. 2009. Prevođenje frazema – Sizifov posao. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/104401> (posljednji pristup: 20.9.2023.)

Grdešić, Maša. 2015. Uvod u naratologiju. Zagreb: Leykam International.

Ivir, Vladimir. 1984. Teorija i tehnika prevođenja : udžbenik za III i IV razred srednjeg obrazovanja prevodilačke struke. Novi Sad: Centar "Karlovačka gimnazija" Sremski Karlovci, Zavod za izdavanje udžbenika u Novom Sadu.

Krčmová, Marie (2017): FUNKČNÍ STYL. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.

URL: [https://www.czechency.org/slovník/FUNKČNÍ STYL](https://www.czechency.org/slovník/FUNKČNÍ%20STYL) (poslední přístup: 10. 9. 2023)

Levý, Jiří. 1982. Umjetnost prevođenja. Sarajevo: Svjetlost.

Menac, A., Fink-Arsovski, Ž. i Venturin, R. (2014): Hrvatski frazeološki rječnik. Zagreb: Naklada Ljevak.

Pavlović, Nataša. 2015. Uvod u teorije prevođenja. Zagreb: Leykam International.

Ribarova, Z. i Ribarova, S. (2015): Češka gramatika s vježbama. Zagreb: Porfirogenet.

Riffard, Pierre A. 2007. Rječnik ezoterizma. Zagreb: V.B.Z.

Sesar, Dubravka, 2002. Češko-hrvatski i hrvatsko-češki praktični rječnik. Zagreb: Školska knjiga.

Ústav pro jazyk český Akademie věd České republiky. 2008. "Internetová jazyková příručka".

Posljednji pristup: 20. 9. 2023. <http://prirucka.ujc.cas.cz>

Ústav pro jazyk český. 2011. "Slovník spisovného jazyka českého". Posljednji pristup: 20.9.2023. <https://ssjc.ujc.cas.cz/>

Znanje i Srce. 2006. "Hrvatski jezični portal". Posljednji pristup: 21.9. 2023. <https://hjp.znanje.hr/>

8. Sažetak

Prijevod i translatološka analiza dijela pripovijetke Dvanáctý Kateřine Rudčenkove

Cilj ovog diplomskog rada jest prikazati prijevod dijela pripovijetke Dvanáctý češke spisateljice Kateřine Rudčenkove koja se nalazi u zbirci pripovijedaka *Noci, noci* s češkog na hrvatski jezik. Prije samoga prijevoda sažeto su navedeni biografski podaci o autorici pripovijetke te odrednice njenog književnog stvaralaštva. U detalje je opisana i navedena zbirka pripovijedaka, kao i sama pripovijetka čiji se dio u ovome radu prevodi. Nakon toga slijedi dio o procesu prevođenja u sklopu kojega su predstavljena mišljenja poznatih književnih teoretičara. Praktični dio rada obuhvaća prijevod odabranog dijela pripovijetke na hrvatski. Nakon češkoga izvornika, slijedi cjelina o analizi prijevoda, unutar koje se raspravlja o pripovjedačkoj perspektivi, kulturološkom kontekstu, antroponimima i toponimima, izrazima na engleskom jeziku te o jezičnim problemima u koje spadaju frazemi i ustaljeni izrazi te govorni i razgovorni jezik.

Ključne riječi: Kateřina Rudčenková, translatološka analiza, frazemi, općečeški supstandard, pripovjedna perspektiva, prevođenje